

Kulturutskottets betänkande 2020/21:KrU7

Barns och ungas läsning

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår samtliga motionsyrkanden. Motionsyrkandena avstyrks främst med hänvisning till de insatser som görs, pågående beredningar och att yrkanden till viss del är tillgodosedda.

Skrivelsen tar upp frågor som rör bl.a. vikten av läsning, samling för läsande, små barns språkutveckling, barns och ungas läsning samt bibliotekens läsförbättrande arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om punktskrift, faktorer som hindrar läsning, folkbibliotek som en öppen och tillgänglig plats för alla, prioriterade grupper för biblioteken, nationella bibliotekskort, trygga bibliotek, stärkt läsförståelse i utanförskapsområden, kompetensutveckling för lärare, uppdrag till bibliotek att stödja äldre i ny teknik samt e-böcker.

I betänkandet finns 15 reservationer (M, SD, KD, L) och två särskilda yttranden (M, V).

Behandlade förslag

Skrivelse 2020/21:95 Barns och ungas läsning.

Tolv yrkanden i följd motioner.

Tolv yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	6
Utskottets överväganden.....	8
Skrivelsen.....	8
Ett läsråd inrättas.....	8
Läsning i skolan.....	10
Tillgänglig läsning, flerspråkighet och punktskrift.....	13
Ett läsfrämjandelyft för bibliotekarier.....	16
Faktorer som hindrar bl.a. läsning.....	17
Folkbibliotek, en öppen och tillgänglig plats för alla.....	18
Prioriterade grupper för biblioteken.....	19
Nationellt bibliotekskort.....	21
Trygga bibliotek.....	22
Stärkt läsförståelse i utanförskapsområden.....	24
Kompetensutveckling för lärare.....	26
Uppdrag till bibliotek att stödja äldre inom ny teknik.....	27
E-böcker.....	28
Motionsyrkanden som bereds förenklat.....	29
Reservationer.....	30
1. Ett läsråd inrättas, punkt 2 (SD).....	30
2. Läsning i skolan, punkt 3 (SD).....	30
3. Läsning i skolan, punkt 3 (KD).....	31
4. Tillgänglig läsning, flerspråkighet och punktskrift, punkt 4 (SD).....	32
5. Ett läsfrämjandelyft för bibliotekarier, punkt 5 (M).....	33
6. Faktorer som hindrar bl.a. läsning, punkt 6 (SD).....	34
7. Prioriterade grupper för biblioteken, punkt 8 (SD).....	34
8. Nationellt bibliotekskort, punkt 9 (SD).....	35
9. Trygga bibliotek, punkt 10 (SD).....	36
10. Trygga bibliotek, punkt 10 (L).....	37
11. Stärkt läsförståelse i utanförskapsområden, punkt 11 (KD).....	37
12. Kompetensutveckling för lärare, punkt 12 (KD).....	38
13. Uppdrag till bibliotek att stödja äldre inom ny teknik, punkt 13 (M).....	39
14. E-böcker, punkt 14 (M).....	39
15. E-böcker, punkt 14 (SD).....	40
Särskilda yttranden.....	41
1. Skrivelsen, punkt 1 (M).....	41
2. Skrivelsen, punkt 1 (V).....	41
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	43
Skrivelsen.....	43
Följdmotionerna.....	43
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21.....	44
<i>Bilaga 2</i>	
Utbildningsutskottets yttrande 2020/21:UbU7y.....	46

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2020/21:95 till handlingarna.

2. Ett läsråd inrättas

Riksdagen avslår motion

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 1 (SD)

3. Läsnig i skolan

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkandena 1–3 och

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (KD)

4. Tillgänglig läsning, flerspråkighet och punktskrift

Riksdagen avslår motion

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 4 (SD)

5. Ett läsfrämjandelyft för bibliotekarier

Riksdagen avslår motion

2020/21:3339 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkande 4.

Reservation 5 (M)

6. Faktorer som hindrar bl.a. läsning

Riksdagen avslår motion

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 7.

Reservation 6 (SD)

7. Folkbibliotek, en öppen och tillgänglig plats för alla

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2003 av Linus Sköld m.fl. (S) och

2020/21:3638 av Anna Sibinska m.fl. (MP) yrkande 16.

8. Prioriterade grupper för biblioteken

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2117 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 3 och

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 6.

Reservation 7 (SD)

9. Nationellt bibliotekskort

Riksdagen avslår motion

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 5.

Reservation 8 (SD)

10. Trygga bibliotek

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2117 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2 och

2020/21:3249 av Christer Nylander m.fl. (L) yrkande 7.

Reservation 9 (SD)

Reservation 10 (L)

11. Stärkt läsförståelse i utanförskapsområden

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3249 av Christer Nylander m.fl. (L) yrkande 8 och

2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkande 5.

Reservation 11 (KD)

12. Kompetensutveckling för lärare

Riksdagen avslår motion

2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkande 4.

Reservation 12 (KD)

13. Uppdrag till bibliotek att stödja äldre inom ny teknik

Riksdagen avslår motion

2020/21:3479 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 4.

Reservation 13 (M)

14. E-böcker

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3339 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkande 5 och

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 4.

Reservation 14 (M)

Reservation 15 (SD)

15. Motionsyrkanden som bereds förenklat

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:427 av Gudrun Brunegård (KD),

2020/21:428 av Gudrun Brunegård (KD) och

2020/21:2258 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M).

Stockholm den 10 juni 2021

På kulturutskottets vägnar

Lawen Redar

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lawen Redar (S), Christer Nylander (L), Vasiliki Tsouplaki (V), Viktor Wärnick (M), Hans Hoff (S), Annicka Engblom (M), Aron Emilsson (SD), Lars Mejern Larsson (S), Per Lodenius (C), Ann-Britt Åsebol (M), Angelika Bengtsson (SD), Roland Utbult (KD), Åsa Karlsson (S), , Jonas Andersson i Lingham (SD), Pernilla Stålhammar (MP), John Weinerhall (M) och Azadeh Rojhan Gustafsson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2020/21:95 Barns och ungas läsning, tolv yrkanden i följdmotioner och tolv yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21. Av dessa behandlas tre yrkanden i förenklad form eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

I bilaga 1 finns en förteckning över de förslag som behandlas i detta betänkande.

Ett yttrande över skrivelsen och de motioner som väckts med anledning av den har lämnats av utbildningsutskottet i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde (yttr. 2020/21:UbU7y). Yttrandet återges i bilaga 2.

I maj 2021 fick utskottet information från representanter för Statens kulturråd.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för sina bedömningar utifrån Läsidelegationens betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57).

Regeringen bedömer att läsfrämjande insatser i och utanför skolan bör samverka i högre utsträckning än i dag, i syfte att bidra till att ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser. Regeringen föreslår att ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser kring barns och ungas läsning inrättas.

Samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola bör öka i syfte att stärka små barns språkutveckling. Fortsatta satsningar på förskolan bör genomföras i syfte att stärka barns språkutveckling.

Skolan bör fortsätta att stärka elevernas språk-, läs- och skrivutveckling. Läslyftet som helhet bör fortsätta inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen. Fritidshem och skollov bör fortsatt utgöra en möjlighet för att stimulera barns och ungas läsförmåga och läsintresse.

Statens kulturråd bör genomföra ytterligare insatser för att stödja läsande förebilder. Barn och unga bör få möjlighet att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk, parallellt med det svenska språket samt ges god tillgång till litteratur på de nationella minoritetsspråken och andra språk än svenska. Barn och unga med läsnedsättning bör ha tillgång till för dem tillgänglig litteratur.

Ett nationellt läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier bör införas med ett särskilt fokus på barns och ungas läsning. Skolbiblioteken är en viktig resurs

för elevernas lärande och bör fortsätta att bidra till att stärka barns och ungas läsintresse såväl inom som utanför skolan.

Utskottets överväganden

Skrivelsen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.
Jämför särskilt yttrande 1 (M) och 2 (V).

Skrivelsen

Regeringen tar i skrivelsen upp frågor som rör bl.a. läsfrämjande insatser i förskolan och skolan, läsning i fritidshemmet och på lov, läsande förebilder, bibliotekens läsfrämjande arbete samt uppföljning av läsfrämjande insatser och framtida inriktning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill betona vikten av att ge alla barn och ungdomar likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser. I likhet med regeringen vill utskottet understryka läsningens stora betydelse för utbildning, privatliv, arbetsliv och samhällsliv, och att läsförmågan spelar en stor roll för barns och ungas kunskapsutveckling och möjlighet att ta del av och påverka det samhälle vi lever i. Att stärka barns och ungas läsförmåga och läslust redan från tidig ålder, bl.a. med hjälp av vuxna förebilder, är viktigt. Utskottet delar regeringens bedömning att åtgärder för att stimulera barns och ungas läsintresse i förskola, skola, fritidshem, på skolloven och med hjälp av biblioteken bör fortgå och utvecklas.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Ett läsråd inrättas

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att bl.a. värna de institutioner som ska främja språk, läsning och bildning. Utskottet hänvisar bl.a. till det läsråd som avses inrättas och som kan bidra till att samordna och lyfta de kompetenser som finns hos olika aktörer.
Jämför reservation 1 (SD).

Skrivelsen

Regeringen bedömer att läsfrämjande insatser i och utanför skolan bör samverka i högre utsträckning än i dag, i syfte att bidra till att ge barn och unga

mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser. Regeringen anger att ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser kring barns och ungas läsning kommer att inrättas, och att Statens kulturråd i regleringsbrevet för 2021 har fått i uppdrag att förbereda inrättandet av ett läsråd inom myndigheten.

Riksdagen har, efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2021, beslutat att avsätta 10 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser inom kultur, skolor, myndigheter, civilsamhälle, folkbildning, bokhandlar, förlag och andra delar av näringslivet kring barns och ungas läsning

Motionen

Aron Emilsson m.fl. (SD) framhåller i kommittémotion 2020/21:3987 yrkande 1 vikten av att värna och vårda språket i all offentlig verksamhet och att vårda de institutioner som har i uppdrag att främja språk, läsning och bildning. Motionärerna anser att samhället ska visa att läsning och bildning är viktigt, och att detta går att göra delvis med ett läsråd men också genom de värderingar som det offentliga sänder ut vad gäller språk och läsning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att värna och vårda språket och att vårda de institutioner som har i uppdrag att främja språk, läsning och bildning. Frågor om språk- och läsutveckling rör flera samhällsaktörer, och utskottet välkomnar att ett läsråd inrättas som kan bidra till att samordna aktörer och insatser kring barns och ungas läsning i och utanför skolan. Ett läsråd skapar också bättre förutsättningar att samordna och lyfta fram de kompetenser som finns hos olika aktörer så att de resurser som finns utnyttjas på bästa sätt. Utskottet anser att motionsyrkandet till viss del får anses tillgodosett och inte bör leda till någon åtgärd från riksdagens sida. Därmed avstyrker utskottet motion 2020/21:3987 (SD) yrkande 1.

Läsning i skolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att värna ungas läsning, om vikten av den fria läsningen under skoltid och om en klassikerlista. Utskottet hänvisar bl.a. till de läsfrämjande insatser som görs i förskolan och skolan, på skolbiblioteken och folkbiblioteken samt att de kurs- och ämnesplaner som finns i svenska tillgodoser att eleverna får möta en bredd av bl.a. skönlitteratur.

Jämför reservation 2 (SD) och 3 (KD).

Skrivelsen

Regeringen bedömer att elevernas språk-, läs- och skrivutveckling bör fortsätta att stärkas. Läslyftet som helhet bör fortsätta inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen i syfte att bidra till långsiktighet och ge huvudmännen stöd för att skapa hållbar kompetensutveckling. Läslyftets material bör som i dag också fortsatt ge stöd för samverkan mellan olika pedagogiska yrkesgrupper.

Regeringen har gjort och gör en rad olika insatser för att stärka elevers läsning. Läslyftet har utvidgats till fler målgrupper och förlängts i olika omgångar. Statens skolverk (Skolverket) har i regleringsbrevet för 2021 fått i uppdrag att under 2021–2023 fortsätta att svara för fortbildning i läs- och skrivutveckling med inriktning mot förskoleklassen och lågstadiet.

Motionerna

Aron Emilsson m.fl. (SD) framhåller i kommittémotion 2020/21:3987 yrkande 2 värdet av en klassikerlista med litteratur för utvecklandet av språkfärdigheter, bildning och läsglädje. Motionärerna framhåller att det genom en klassikerlista blir lättare att ta del av den svenska litteraturskatten genom några av vårt lands främsta verk.

Roland Utbult m.fl. (KD) påtalar i kommittémotion 2020/21:3985 yrkande 1 vikten av att främja barns och ungas läsning. Motionärerna anför att för barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar till läsning, inte minst om barnet inte har svenska som modersmål. I samma motion yrkande 2 framhåller motionärerna vikten av den fria läsningen under skoltid. Motionärerna vill vidare i yrkande 3 införa en klassikerlista, en lista med litterära verk som romaner, noveller, essäer, sagor och dikter – alltifrån antiken till nutid – men också filmer och musik, som alla elever bör komma i kontakt med och ta del av under sin skolgång. Motionärerna framhåller att om inte skolan erbjuder vägledning in i litteraturhistorien blir det ett privilegium förbehållet dem som får detta med sig hemifrån.

Bakgrund

Den största satsningen inom utbildningsområdet är Läslyftet – en omfattande kompetensutvecklingsinsats för lärare i läs- och skrivutveckling. Läslyftet infördes genom ett regeringsuppdrag till Skolverket i december 2013 mot bakgrund av bl.a. de försämrade resultaten i läsförståelse i Pisamätningen 2012. Efter ett tilläggsuppdrag 2016 riktar sig satsningen även till förskollärare och skolbibliotekarier. Läslyftet har nått ca 25 procent av Sveriges samtliga lärare och förskolepersonal mellan 2015 och 2020.

Statens kulturråd fick 2017 ett regeringsuppdrag att under perioden 2017–2019 genomföra insatser som har till syfte att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken. Inom uppdraget tog Statens kulturråd även fram en katalog över ny litteratur på nationella minoritetsspråk, vars syfte är att underlätta för bibliotek och läsare att få tillgång till litteratur på våra fem nationella minoritetsspråk.

Av kursplanen för grundskolan framgår att undervisningen i ämnet svenska bl.a. ska syfta till att stimulera elevernas intresse för att läsa, och eleverna ska möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden. På motsvarande sätt ska undervisningen i svenska och litteratur i gymnasieskolan bl.a. omfatta centrala skönlitterära verk författade av såväl kvinnor som män och tongivande författare från olika epoker, från olika kulturer och från olika delar av världen.

I november 2019 tillsatte regeringen en utredning som har i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken. Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel redovisade i januari 2021 delbetänkandet Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3). I betänkandet anges bl.a. följande om skolbibliotekens roll för det fria läsandet:

En god läsförståelse är avgörande för att eleverna ska klara sina studier i alla ämnen och skolbiblioteket kan spela en viktig roll för att främja såväl läsintresset som läsförmågan. Skolbibliotekarier kompletterar ofta lärarnas undervisning om läsning och texter bland annat genom att uppmärksamma det fria läsandet. Detta läsande har både ett värde i sig och spelar stor roll för att eleverna ska utveckla den läsförmåga som behövs för att tillgodogöra sig undervisningen i skolan.

Delbetänkandet bereds inom Regeringskansliet. Slutbetänkandet ska redovisas senast den 15 augusti 2021.

Yttrande från utbildningsutskottet

Utskottet välkomnar regeringens skrivelse och instämmer med regeringen i bedömningen att läsfrämjande insatser i och utanför skolan i högre utsträckning bör samverka för att ge barn och unga likvärdiga förutsättningar

för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser. Utskottet är vidare positivt till att ett läsråd ska inrättas med uppgift att samordna aktörer och insatser för barns och ungas läsning. När det gäller små barns språkutveckling bedömer regeringen att satsningarna på att stimulera barns språkutveckling i förskolan bör fortsätta. Utskottet kan konstatera att det har genomförts flertalet insatser för att stärka språkets roll i förskolan, bl.a. i den reviderade läroplanen för förskolan (Lpfö 18) och det statsbidrag för bättre språkutveckling i förskolan som infördes 2019. Därutöver bereds för närvarande betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling (SOU 2020:67) inom Regeringskansliet.

Regeringen bedömer att språk, läs- och skrivutvecklingen bör fortsätta att stärkas i skolan, bl.a. genom en förlängning och utvidgning av Läslyftet till fler yrkesgrupper. Utskottet instämmer i denna bedömning och vill även hänvisa till att regeringen vidtagit ett flertal kompetensutvecklingsinsatser och insatser för att främja läsning bland barn och unga. Här kan särskilt nämnas att den nationella satsningen Bokstart byggts ut och att Skolverket fått i uppdrag att genomföra insatser för att främja ett ökat läsande, inklusive att stärka läslovet.

När det gäller frågan om att utöka den fria läsningen vill utskottet dels framhålla de ovan beskrivna satsningarna för ökat läsande hos barn och unga, dels påminna om det betänkande från Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel (SOU 2021:3) som för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Utredningen har bl.a. framfört att skolbibliotekarier har en central plats för det fria läsandet, och att elevers motivation för läsning kan öka genom samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier.

När det sedan gäller förslag om införandet av en klassikerlista vill utskottet påminna om att det av kursplanen i svenska i grundskolan framgår att eleverna ska möta och få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Motsvarande ska undervisningen i ämnet svenska i gymnasieskolan bl.a. omfatta centrala skönlitterära verk författade av såväl kvinnor som män och tongivande författare från olika epoker, från olika kulturer och från olika delar av världen. Mot denna bakgrund anser utskottet att de nu gällande kurs- och ämnesplanerna väl tillgodoser att eleverna får möta en bredd av skönlitteratur, texter, filmer och musik.

Med hänvisning till pågående arbete och vidtagna åtgärder anser utskottet att kulturutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Som motionärerna framhåller är det viktigt att stimulera och uppmuntra barns och ungas läsning och att skapa ett läsintresse, särskilt som undersökningar visar att barns och ungas läsintresse minskar. Utskottet välkomnar därför regeringens satsningar på läsfrämjande insatser i såväl förskolan som skolan, där bl.a. kompetensutvecklingssatsningen Läslyftet har fyllt en viktig funktion. Att det finns tillgång till bra böcker är också av stor betydelse för att

komma igång och upprätthålla läsningen och läslusten, och utskottet ser positivt på att det tillsatts en utredning om stärkta skolbibliotek och läromedel. I utredningens delbetänkande Skolbibliotek för bildning och utbildning framhålls bl.a. skolbibliotekariernas roll för det fria läsandet. Utskottet vill också lyfta fram det uppdrag Statens kulturråd fick 2017 att genomföra insatser som syftade till att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken, och den katalog över ny litteratur på de nationella minoritetsspråken som togs fram för att underlätta för bibliotek och läsare att få tillgång till litteratur. När det gäller frågan om en klassikerlista anser utskottet att kurs- och ämnesplanerna i svenska väl föreskriver att eleverna ska möta en bredd av skönlitteratur och olika typer av texter, och ser inga skäl att föreslå de åtgärder som motionärerna förordar. Därmed hänvisar utskottet, i likhet utbildningsutskottet, till pågående arbete och vidtagna åtgärder och anser inte att motionsyrkandena bör leda till någon åtgärd från riksdagens sida. Motionerna 2020/21: 3987 (SD) yrkande 2 och 2020/21:3985 (KD) yrkandena 1–3 avstyrks.

Tillgänglig läsning, flerspråkighet och punktskrift

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om barns och ungas rätt att få lära sig punktskrift och att det borde garanteras i språklagen. Utskottet hänvisar till de rättigheter som finns enligt bl.a. skollagen och till sitt tidigare ställningstagande att punktskrift inte kan sägas vara ett eget språk och därför inte bör omfattas av språklagen.

Jämför reservation 4 (SD).

Skrivelsen

Regeringen bedömer att barn och unga även i fortsättningen bör få möjlighet att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk, parallellt med det svenska språket, och ges god tillgång till litteratur på de nationella minoritetsspråken och andra språk än svenska. Barn och unga med läsnedsättning bör enligt regeringen också ha tillgång till för dem tillgänglig litteratur.

Regeringen tillsatte i november 2019 en utredning som bl.a. ska föreslå hur valet av ändamålsenliga och tillgängliga läromedel av hög kvalitet kan underlättas (dir. 2019:91). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 augusti 2021.

Motionen

Aron Emilsson m.fl. (SD) anser i kommittémotion 2020/21:3987 yrkande 3 att det är anmärkningsvärt att det inte är en rättighet för barn och unga med

synskada att få lära sig svensk punktskrift och att detta inte garanteras i språklagen.

Bakgrund

I skollagen (2010:800) finns övergripande bestämmelser för en likvärdig utbildning i hela landet (1 kap. 9 §). Det är huvudmannen som ansvarar för att all utbildning genomförs i enlighet med skollagens bestämmelser (2 kap. 8 §). Alla barn och elever ska ges ledning och stimulans för att utifrån sina förutsättningar och behov kunna utvecklas optimalt enligt utbildningsmålen (1 kap. 4 §). Vidare ska skolans rektor leda och samordna det pedagogiska arbetet på skolenheten. Det är även rektorns ansvar att fördela resurser efter elevernas olika behov (2 kap. 9 och 10 §§). Vidare framgår det av skollagen att alla elever utan kostnad ska ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning. Av förarbetena till skollagen framgår att det med lärverktyg avses sådan utrustning och materiel, förutom böcker, som eleverna behöver för att kunna nå målen för utbildningen. Sådana lärverktyg kan även avse alternativa verktyg för lärandet, t.ex. talsyntes (prop. 2009/10:165 s. 374).

Diskrimineringslagen (2008:567) har som syfte att främja lika möjligheter och rättigheter. Enligt 1 kap. 4 § diskrimineringslagen är bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning grund för diskriminering.

I regleringsbrevet för 2014 fick Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) i uppdrag att utarbeta ett stödmaterial för huvudmän och skolor för att elever med blindhet som använder punktskrift som läsmedium ska ges möjlighet att höja sina kunskapsresultat. SPSM beslutade därför att utarbeta allmänna råd för att ge vägledning till skolhuvudmän och rektorer om lagar, andra bestämmelser och arbetssätt. De allmänna råden är rekommendationer och bör följas om inte skolan uppfyller kraven i bestämmelserna på annat sätt (2014, reviderade 2016). Råden grundar sig i skollagen och gäller för förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. På sin webbplats har SPSM samlat kunskapsmaterial om betydelsefulla faktorer för likvärdig utbildning för elever med synnedsättning, exempelvis tillgänglig lärmiljö, anpassade läromedel och it i lärandet, samt publicerat de allmänna råden.

Inom Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) finns ett särskilt organ, Punktskriftsnämnden. Föreskrifter för MTM och nämnden finns i förordningen (2010:769) med instruktion för Myndigheten för tillgängliga medier. MTM ska bl.a. framställa, köpa in och överföra punktskriftsböcker samt tillhandahålla dessa för försäljning, och dessutom främja tillgången till punktskrift och taktill illustrerade böcker för barn med funktionsnedsättning. Punktskriftsnämnden har till uppgift att främja och utveckla taktill läsning och punktskrift som skriftspråk för synskadade. Nämnden ska särskilt utarbeta riktlinjer för den svenska punktskriften och medverka till internationellt

samarbete inom området. På begäran av myndigheten ska nämnden ge råd och upplysningar till myndigheten i frågor som rör punktskrift och taktill läsning.

I språklagen (2009:600) anges bl.a. att svenska är huvudspråk i Sverige, att finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska är nationella minoritetsspråk och att det allmänna ska ha ett särskilt ansvar för att skydda och främja dessa språk liksom det svenska teckenspråket. Inför tillkomsten av språklagen föreslogs att även punktskriften skulle regleras. Regeringen hade enligt propositionen förståelse för detta önskemål men ansåg att punktskriften inte kunde sägas vara ett eget språk och därför inte omfattades av syftet med språklagen (prop. 2008/09:153 s. 43). Med anledning av propositionen väcktes en motion i riksdagen med förslag om att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag till reglering av punktskriften. Kulturutskottet instämde i regeringens uppfattning att punktskrift inte kan sägas vara ett eget språk och alltså inte borde omfattas av språklagen. Motionen avstyrktes, och riksdagen beslutade i enlighet med förslaget (bet. 2008/09:KrU9 s. 11, rskr. 2008/09:271).

Utskottets ställningstagande

Punktskriften har en central betydelse framför allt för dem som är blinda sedan barndomen, men även för andra gravt synskadade som inte har tillgång till vanlig skrift. Enligt skollagen ska alla barn och elever få den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Som framgår ovan har SPSM fått i uppdrag av regeringen att utarbeta ett stödmaterial för huvudmän och skolor för att elever med blindhet som använder punktskrift som läsmedium ska ges möjlighet att höja sina kunskapsresultat. SPSM har med anledning av detta utarbetat allmänna råd för att ge vägledning till skolhuvudmän och rektorer om lagar, andra bestämmelser och arbets sätt. Staten har även tagit ett ansvar för punktskriftens utveckling genom det särskilda organ, Punktskriftsnämnden, som finns vid MTM. När det gäller frågan om punktskrift ska omfattas av språklagen är utskottet inte av någon annan uppfattning än tidigare, dvs. att punktskrift inte kan sägas vara ett eget språk och därför inte borde omfattas av språklagen. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att motion 2020/21:3987 (SD) yrkande 3 inte bör leda till någon åtgärd från riksdagen, varför motionen avstyrks.

Ett läsfrämjandelyft för bibliotekarier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om bl.a. barnbibliotekaries kompetens. Utskottet hänvisar till satsningen på ett nationellt läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier.

Jämför reservation 5 (M).

Skrivelsen

Regeringen bedömer att ett nationellt läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier bör införas. Kompetensutveckling för folkbibliotekarier inom litteraturförmedling och läsfrämjande med ett särskilt fokus på barns och ungas läsning bör enligt regeringen främjas.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2021 gett Statens kulturråd i uppdrag att göra en satsning på ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier. Satsningen ska genomföras i dialog med den regionala biblioteksverksamheten. Statens kulturråd har tillförts 15 miljoner kronor för satsningen för 2021. För 2022 och 2023 beräknas 30 miljoner kronor årligen avsättas till satsningen.

Motionen

Lotta Finstorp m.fl. (M) påtalar i kommittémotion 2020/21:3339 yrkande 4 att läsning är grunden för ett barns språkliga och intellektuella utveckling och att det läsfrämjande arbetet därför behöver stärkas. Motionärerna framhåller att barnbibliotekariens kompetens bidrar till att stärka de mindre barnens språkinläring på olika pedagogiska sätt.

Utskottets ställningstagande

I skrivelsen redogörs för en rad läsfrämjande åtgärder som utreds, bereds och genomförs. Utskottet ser positivt på det läsfrämjandearbete som bedrivs för att öka intresset för läsning och möjliggör för fler att läsa. Som motionärerna påtalar är kompetensen hos barnbibliotekarien viktig. Utskottet välkomnar därför de medel som Statens kulturråd fått för en satsning på ett nationellt läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier. Utskottet anser att motionsyrkandet till viss del får anses tillgodosett och avstyrker motion 2020/21:3339 (M) yrkande 4.

Faktorer som hindrar bl.a. läsning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande som tar upp faktorer som bl.a. hindrar läsning. När det gäller ny teknik pekar utskottet på de möjligheter som finns.

Jämför reservation 6 (SD).

Skrivelsen

För barn och ungdomar har läsning fått alltmer konkurrens från andra fritidsaktiviteter. Framför allt är det digitala medier som har haft ett kraftfullt genomslag bland barn och unga. Digitala medier har visat sig tränga ut djupläsning och inbjuda till en mer ytlig form av läsning, enligt Läsdelegationens betänkande. Enligt Svenska Förläggareföreningens rapport är läsmotivationen också lägre hos svenska barn än hos barn i andra länder. Samtidigt anser barn och unga att de ägnar för lite tid åt läsning – en åsikt som också deras föräldrar delar om sin egen läsning i mätningar.

Enligt Läsdelegationen är det lätt att se ett potentiellt hot mot läsningen i den konkurrens om tiden som de många nya digitala medierna innebär. Samtidigt finns en läsfrämjande potential i den utökade tillgänglighet och de många läsmöjligheter som uppstått i och med smarta telefoner och surfplattor. En undersökning, som redogörs för i Läsdelegationens betänkande, som jämfört elevers läsmotivation vid läsning av pappersböcker respektive e-böcker pekar på att bokens innehåll är viktigare för ungas läsmotivation än formatet i sig. Men digital läsning handlar om mer än läsning av e-böcker. Frågan är hur den digitala tekniken kan skapa möjlighet till ökad läsning snarare än att utgöra ett hot mot läsningen. Det gäller att fokusera på hur man kan väcka läsintresse genom den digitala tekniken. Läsningen behöver ingå som en naturlig del i barns och ungas dagliga användning av den digitala tekniken. Läsdelegationen betonar dock att läsförståelse i digitala sammanhang i hög grad vilar på samma förmåga som traditionellt läsande.

Motionen

Aron Emilsson m.fl. (SD) påtalar i kommittémotion 2020/21:3987 yrkande 7 att det är mycket som konkurrerar om vår tid i samhället, bl.a. techbolagens plattformar. Motionärerna anser att man bör fundera över åtgärder för att motverka beroenden och ofrivilliga beteenden som bl.a. hindrar människor från att uppnå sina mål, och utreda vilka faktorer som hindrar människor från att ägna sin tid åt det de vill, t.ex. läsning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar i likhet med motionärerna att många unga ägnar mycket tid åt digitala medier, vilket kan ses som ett potentiellt hot mot läsningen i den konkurrens om tiden som finns. Då man sett en negativ trend när det gäller läsintrasset hos barn och unga gäller det dock att hitta nya vägar till läsning, och här kan som Läsdelegationen framhåller ny teknik vara ett sätt. Det finns bl.a. en läsfrämjande potential i den utökade tillgänglighet och de många läsmöjligheter som uppstått i och med smarta telefoner och surfplattor. Även andra sätt att uppmärksamma böcker genom digitala medier kan utnyttjas för att skapa och väcka ett läsintrasse. Utskottet anser i likhet med Läsdelegationen att det gäller att se möjligheter i stället för hot. Utskottet anser inte att motionsyrkandet bör leda till någon åtgärd från riksdagens sida och avstyrker motion 2020/21:3987 (SD) yrkande 7.

Folkbibliotek, en öppen och tillgänglig plats för alla

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om folkbibliotekens roll som en öppen och tillgänglig plats för alla. Utskottet hänvisar till att pågående arbete inte bör föregripas.

Motionerna

Linus Sköld m.fl. (S) anser i motion 2020/21:2003 att man bör överväga att göra biblioteken till centrum för livslångt lärande, ett stöd för studenter och studiecirkel samt en mötesplats för unga och äldre.

Anna Sibinska m.fl. (MP) anser i motion 2020/21:3638 yrkande 16 att det ska finnas gott om bibliotek i hela landet, att de ska vara öppna och tillgängliga i alla avseenden, att det ska finnas utbildad personal och att biblioteken ska vara bemannade.

Bakgrund

Av bibliotekslagen (2013:801) framgår att varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov (6 §). Av 10 § framgår att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.

Kungl. biblioteket fick i juni 2018 i uppdrag att ta fram förslag till en nationell biblioteksstrategi. Strategin skulle bygga på långsiktig vilja att behålla och utveckla biblioteksverksamheten i Sverige. Regeringen angav att biblioteken ska vara en samlingspunkt med litteraturen i fokus och samtidigt ett rum för samtal och därmed en central byggsten i vår demokrati. Förslaget överlämnades till regeringen den 7 mars 2019. Regeringen anger i den nu

aktuella skrivelsen att förslaget till nationell biblioteksstrategi har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen gav i november 2019 en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken (dir. 2019:91). Syftet är att ge alla elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan likvärdig tillgång till skolbibliotek. I uppdraget ingår även att utreda och föreslå åtgärder för att öka tillgången till skolbibliotek med utbildade bibliotekarier. Regeringen har beslutat om tilläggsdirektiv och utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 augusti 2021 (dir. 2020:109 och dir. 2020/21:21). Utredningen lämnade den 19 januari delbetänkandet Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3). Betänkandet har remitterats och utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan ska folkbibliotek enligt bibliotekslagen finnas i varje kommun och vara tillgängliga för alla och anpassade efter användarnas behov. Dessutom, som regeringen uttrycker, ska biblioteken vara en samlingspunkt med litteraturen i fokus, samtidigt också ett rum för samtal och därmed en central byggsten i vår demokrati. Regeringens beredning av Kungl. bibliotekets förslag till nationell biblioteksstrategi, samt Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedels pågående arbete, som båda tar upp frågor som berörs i motionsyrkandena, bör enligt utskottet inte föregripas. Utskottet avstyrker därför motionerna 2020/21:2003 (S) och 2020/21:3638 (MP) yrkande 16.

Prioriterade grupper för biblioteken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att ändra de prioriterade grupperna för biblioteken.

Jämför reservation 7 (SD).

Skrivelsen

I de diskussioner om flerspråkighet som förs i samhället framställs ofta forskarna som oeniga om modersmålets betydelse för flerspråkiga elevers språk- och kunskapsutveckling. Forskardebatten har emellertid främst gällt bästa möjliga villkor för att elever ska kunna utveckla flera språk samt de olika tillvägagångssätt som tillämpats (Lindberg, 2003). Däremot råder stor enighet om att språk stöttar och främjar varandra. Detta innebär att andraspråket svenska gynnas av att också modersmålet utvecklas (Flyman Mattsson, 2017).

Förstaspråkets eller modersmålets betydelse framhålls av flera forskare. Även Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) framhåller i sitt remissvar att det gynnar både utvecklingen av det egna modersmålet och svenskan att läsa och lyssna på sitt modersmål.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3987 yrkande 6 av Aron Emilsson m.fl. (SD) ifrågasätter motionärerna regeringens uppfattning att modersmålsundervisning underlättar tillgodogörandet av svenska. Motionärerna påtalar att om modersmålsundervisning vore nyckeln till inläring skulle det tillämpas i fler länder. Motionärerna anser inte att grupper med annat modersmål än svenska, med undantag för de nationella minoritetsspråken, ska vara en prioritet för biblioteksväsendet. Liknande synpunkter framförs i kommittémotion 2020/21:2117 yrkande 3 av Aron Emilsson m.fl. (SD). Motionärerna anser att en översyn och revidering av bibliotekslagen bör göras i syfte att stärka svenska språkets ställning. Motionärerna anser att kravet i bibliotekslagen att prioritera böcker på alla världens språk bör strykas. Litteratur på andra språk än svenska och de nationella minoritetsspråken bör enligt motionärerna enbart vara aktuellt att prioritera i utbildningssyfte och i de fall en svensk upplaga av boken inte finns tillgänglig.

Bakgrund

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande som de nu aktuella våren 2019 (bet. 2018/19:KrU13). Utskottet angav då bl.a. följande:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt 5 § bibliotekslagen (2013:801) ägna särskild uppmärksamhet åt bl.a. de nationella minoriteterna och personer som har ett annat modersmål än svenska. Detta kan göras bl.a. genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska samt på lättläst svenska. Av förarbetena framgår bl.a. att bestämmelsen inte innebär att alla bibliotek inom det allmänna biblioteksväsendet i de egna samlingarna måste kunna erbjuda litteratur på de nämnda språken. För att uppfylla de krav som ställs kan biblioteken använda sig av fjärrlån och samverkan med andra bibliotek i syfte att erbjuda litteratur och information på dessa språk (prop. 2012/13:147 s. 16).

Utskottet fann inte skäl att förorda en ändring i bibliotekslagen på det sätt som framfördes i motionen, och utskottet avstyrkte motionen. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Yttrande från utbildningsutskottet

Utskottet delar regeringens uppfattning att barn och unga bör ha möjlighet att parallellt med det svenska språket även utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk. Utskottet har även tidigare framfört att rätten till modersmålsundervisning är av stor vikt såväl för barns och elevers

språkutveckling som för övrig kunskapsinläring och identitetsskapande (se bl.a. bet. 2018/19:UbU8). Utskottet anser att kulturutskottet bör avstyrka motion 2020/21:3987 (SD) yrkande 6.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det, som framgår av skrivelsen, inom forskningen råder stor enighet om att språk stöttar och främjar varandra och att andraspråket svenska gynnas av att också modersmålet utvecklas. Utskottet delar regeringens och utbildningsutskottets uppfattning att barn och unga bör ha möjlighet att parallellt med det svenska språket även utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk. Utskottet har ingen annan uppfattning än våren 2019, när ett liknande motionsyrkande behandlades och avstyrktes av utskottet och anser därför att det inte finns skäl att förorda en ändring i bibliotekslagen på det sätt som motionärerna efterfrågar. Motionerna 2020/21:3987 (SD) yrkande 6 och 2020/21:2117 (SD) yrkande 3 avstyrks.

Nationellt bibliotekskort

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ett nationellt bibliotekskort. Utskottet hänvisar till att regeringens beredning av frågan inte bör föregripas.

Jämför reservation 8 (SD).

Motionen

Aron Emilsson m.fl. (SD) anser i kommittémotion 2020/21:3987 yrkande 5 att det bör införas ett nationellt bibliotekskort som gäller vid landets samtliga bibliotek och leder till sökordsoptimering, länkade data, användning av och anknytning till existerande söktjänster och kollaborativa lösningar.

Bakgrund

Kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP) angav i februari 2020 bl.a. följande i svaret på skriftlig fråga 2019/20:993:

Lars Mejern Larsson har frågat mig om jag avser ta initiativ för att införa nationella bibliotekskort.

I bibliotekslagen finns vissa grundläggande krav på folkbiblioteksverksamhet. Det gäller bland annat att varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vidare vara tillgängliga för alla, anpassade till användarnas behov och ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. På folkbiblioteken ska allmänheten också avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform. Det är dock de kommunala huvudmännen för folkbiblioteken som ansvarar för

den närmare utformningen av verksamheten, vilket bland annat inkluderar hantering av lånekort. Det är dock relevant att poängtera att det av lagen framgår att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka i syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser.

För att långsiktigt bibehålla och utveckla en biblioteksverksamhet av hög kvalitet som är förberedd för framtidens utmaningar gav regeringen Kungl. biblioteket i uppdrag 2015 att utarbeta ett förslag till en nationell biblioteksstrategi för hela Sverige. I mars 2019 redovisade Kungl. biblioteket sitt förslag där de bland annat, utifrån ett användarperspektiv, lyfter idén om ett nationellt bibliotekskort som gäller vid landets samtliga bibliotek. Förslaget till nationell biblioteksstrategi har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan lyfter Kungl. biblioteket i sitt förslag till nationell biblioteksstrategi frågan om ett nationellt bibliotekskort som ska gälla vid landets samtliga bibliotek. Utskottet anser inte att regeringens beredning av den nationella biblioteksstrategin bör föregripas och avstyrker därmed motion 2020/21:3987 (SD) yrkande 5.

Trygga bibliotek

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om trygga bibliotek. Utskottet hänvisar till att regeringens beredning i frågan inte bör föregripas.

Jämför reservation 9 (SD) och 10 (L).

Motionerna

Aron Emilsson m.fl. (SD) anser i kommittémotion 2020/21:2117 yrkande 2 att regeringen bör ge berörda aktörer och institutioner i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för hur biblioteken som studiemiljö ska kunna säkras från grupper som försöker använda biblioteken till annat än det tänkta syftet.

Christer Nylander m.fl. (L) anser i kommittémotion 2020/21:3249 yrkande 7 att bibliotekslagen bör uppdateras med skrivningar om trygga bibliotek och att biblioteken ska ges möjlighet att utfärda tillträdesförbud.

Bakgrund

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt bibliotekslagen (2013:801) verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. De ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla och vara anpassad till användarnas behov.

För bibliotekspersonal är det i första hand arbetsgivaren, dvs. bibliotekens huvudmän, som har ansvaret för arbetsmiljön. Arbetsmiljöverket har publicerat information om framför allt förebyggande arbete mot hot och våld på sin webbplats. Bland annat hänvisas till föreskrifterna om våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:2) som gäller på alla arbetsplatser. I föreskrifterna anges att arbetsgivaren ska utreda de risker för våld eller hot om våld som kan finnas i arbetet samt vidta de åtgärder som kan motiveras av utredningen. Arbetet ska ordnas så att risker för våld eller hot om våld förebyggs så långt som möjligt.

Den 20 februari 2020 gav regeringen ett uppdrag till Brottsförebyggande rådet (Brå) att kartlägga brottslighet och ordningsstörningar i simhallar och på bibliotek. Brå redovisade uppdraget den 15 september 2020 i rapporten Simhallar och bibliotek – En kartläggning av brott och ordningsstörningar. Av rapporten framgår bl.a. följande:

Bibliotek

Alla bibliotek har varit utsatta för brott och ordningsstörningar under de senaste tolv månaderna och precis som för simhallarna är det stora skillnader mellan biblioteken. I genomsnitt har det förekommit åtta olika typer av händelser under det senaste året. På de mest utsatta biblioteken har det under året inte bara förekommit många olika typer av incidenter, utan relativt många av dessa har förekommit oftare än tio gånger. På de minst utsatta biblioteken har det förekommit endast ett fåtal olika händelsetyper vid relativt få tillfällen.

De mest utsatta biblioteken ligger i eller nära en större stad respektive i en mindre stad/tätort medan de minst utsatta ligger på landsbygden eller i pendlingskommuner nära mindre städer. Intervjupersonerna beskriver att bibliotekets storlek, antal besökare, öppettider och placering till stor del styr hur utsatt ett bibliotek är.

Förutsättningar för tillträdesförbud

Brås bedömning är att det i alla fall delvis finns förutsättningar för att tillämpa ett tillträdesförbud på simhallar och bibliotek. De brott och ordningsstörningar som framkommit i Brås kartläggning överensstämmer till stor del med det förslag på lagstiftning om tillträdesförbud som har lagts fram. Det är delvis samma personer som återkommande ligger bakom händelserna och i en stor del av fallen är de i straffbar ålder.

För de flesta simhallar och bibliotek handlar det dock om förhållandevis få händelser per år och de flesta är av en lindrigare karaktär. För många verksamheter kommer ett tillträdesförbud därför troligen inte att vara aktuellt. Det finns dock en mindre andel verksamheter som utsätts upprepade gånger, vilket påverkar såväl personalens arbetsmiljö som besökarnas trivsel.

Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S) angav i mars 2021 bl.a. följande i sitt svar på skriftlig fråga 2020/21:2032:

Mikael Damsgaard har frågat mig när en proposition kommer att lämnas till riksdagen som möjliggör tillträdesförbud även till simhallar och bibliotek.

Det är viktigt att alla ska kunna känna sig trygga på simhallar och bibliotek. Regeringen ser därför allvarligt på bland annat brottslighet på dessa platser.

I departementspromemorian Straffrättsliga åtgärder mot tillgreppsbrott och vissa andra brott (Ds 2019:1) lämnar utredaren, i enlighet med sitt uppdrag, förslag till en ny lag om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek. Regeringen har arbetat aktivt med frågorna och den 1 mars 2021 trädde en ny lag om tillträdesförbud till butik i kraft.

För att komplettera underlaget och få ytterligare kunskap om hur problematiken med brottslighet och ordningsstörningar ser ut på simhallar och bibliotek gav regeringen i februari 2020 Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att göra en kartläggning. Brås rapport presenterades i september 2020.

Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser inte att regeringens beredning av departementspromemorian Straffrättsliga åtgärder mot tillgreppsbrott och vissa andra brott samt Brås rapport om kartläggning av brottslighet och ordningsstörningar på simhallar och bibliotek bör föregripas och avstyrker därför motionerna 2020/21:2117 (SD) yrkande 2 och 2020/21:3249 (L) yrkande 7.

Stärkt läsförståelse i utanförskapsområden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att stärka läsförståelsen i utanförskapsområden. Utskottet hänvisar till de insatser som gjorts och till den fortsatta satsningen Stärkta bibliotek.

Jämför reservation 11 (KD).

Skrivelsen

Regeringen har gjort och gör en rad olika insatser för att stärka elevernas läsning. Som redogjorts för ovan har Läslyftet, en omfattande kompetensutvecklingsinsats för lärare i läs- och skrivutveckling, utvidgats till fler målgrupper och förlängts i olika omgångar, och sedan 2016 även till förskolans personal. Regeringen beslutade även om en ändring i förskolans läroplan som trädde i kraft 2019 och som innebär att barn ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. För att stärka barns språkutveckling i svenska i förskolan infördes 2019 även ett nytt statsbidrag. Statsbidraget ska bl.a. gå till språkfrämjande insatser som ger barnen bättre möjligheter att utveckla sin svenska och ger dem mer jämlika förutsättningar inför skolstarten. Det övergripande syftet är att stärka barns språkutveckling i svenska, särskilt utvecklingen hos barn som har ett annat dagligt umgängesspråk i hemmet än svenska. Från och med 2021 förstärks satsningen för att stärka barns språkutveckling i svenska med ytterligare 100

miljoner kronor per år, vilket innebär att bidraget uppgår till 350 miljoner kronor. Som framgår ovan har Skolverket tagit fram stöd och webbkurser för personal i fritidshemmet som bl.a. syftar till att främja elevers språk- och läsutveckling.

Stärkta bibliotek var en satsning under 2018–2020 som Statens kulturråd hade i uppdrag att genomföra i syfte att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet. Man kunde söka statsbidrag för att stärka en kommuns folkbiblioteksverksamhet vad gäller verksamhetsområden och målgrupper som pekas ut i bibliotekslagen. Satsningen uppgick under perioden till 250 miljoner kronor årligen. Stärkta bibliotek har nått ut brett till bibliotek i hela landet. Samtliga kommuner utom en sökte och beviljades bidrag under 2019. Riksdagen har beslutat att förlänga satsningen och tillföra Stärkta bibliotek 150 miljoner kronor för 2021 och 75 miljoner kronor årligen 2022 och 2023 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17, bet. 2020/21:KrU1, rskr. 2020/21:106).

Motionerna

Roland Utbult m.fl. (KD) framhåller i kommittémotion 2020/21:3985 yrkande 5 att det är viktigt att bibliotek finns tillgängliga för människor i olika sociala kontexter för att främja inte minst läsförståelse, och motionärerna vill att den tidigare satsningen på bibliotek i utanförskapsområden ska fortsätta.

Christer Nylander m.fl. (L) framhåller i kommittémotion 2020/21:3249 yrkande 8 vikten av att stärka arbetet med läsfrämjande insatser och prioritera åtgärder som stärker läsförståelsen med särskilt fokus på barn och unga i utsatta områden.

Bakgrund

Regeringen anger i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg. omr. 17 s. 63) att de beräknade 25 miljoner kronorna inom anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter, för bibliotekens arbete med att nå ungdomar från socioekonomiskt svaga miljöer, bör användas till andra ändamål inom anslaget då satsningen Stärkta bibliotek tillgodoser det aktuella behovet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar som framgår ovan att en rad olika insatser görs och har gjorts för att stärka elevers läsning. Dessa insatser har också kommit barn och unga i utanförskapsområden till del. Regeringen angav i budgetpropositionen för 2021 att de medel som var beräknade för bibliotekens arbete med att nå ungdomar från socioekonomiskt svaga miljöer, och som motionärerna tar upp, bör användas till andra ändamål inom anslaget då satsningen Stärkta bibliotek tillgodoser det aktuella behovet. Utskottet delar regeringens bedömning och välkomnar att satsningen Stärkta bibliotek fortsätter. Utskottet anser inte att

motionerna bör leda till någon åtgärd från riksdagen, varför motionerna 2020/21:3985 (KD) yrkande 5 och 2020/21:3249 (L) yrkande 8 avstyrks.

Kompetensutveckling för lärare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om kompetensutveckling för lärare. Utskottet hänvisar till att det finns tillgängliga fortbildningar. Jämför reservation 12 (KD).

Motionen

Roland Utbult m.fl. (KD) föreslår i kommittémotion 2020/21:3985 yrkande 4 att det införs fortbildning i svenska som andraspråk för svensklärare samt att man ökar tillgången på specialpedagoger och speciallärare genom kompetensutveckling.

Bakgrund

Regeringen inrättade 2016 ett statsbidrag för deltagande i fortbildning till specialpedagog, speciallärare och lärare i svenska som andraspråk, för att öka tillgången till dessa lärarkategorier (utg.omr. 16 anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal). Dessutom har Lärarlyftet förlängts t.o.m. 2025, vilket möjliggör för Skolverket att ge lärosäten i uppdrag att även anordna fortbildning inom bl.a. svenska som andraspråk och utbildning till speciallärare, som uppdragsutbildning. Vidare har Skolverket och SPSM regeringens uppdrag att svara för genomförandet av fortbildning i specialpedagogik. Uppdraget gavs initialt i december 2015.

Utredningens uppdrag i betänkandet Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (SOU 2021:11) har varit att föreslå olika åtgärder för att elever som riskerar att inte bli behöriga till gymnasieskolans nationella program ska ges bättre förutsättningar. Utredningen föreslår bl.a. att statsbidraget för fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser och för speciallärarutbildning inom Lärarlyftet ska förstärkas för att ge huvudmännen goda förutsättningar att öka tillgången till speciallärare och specialpedagoger. Betänkandet är ute på remiss till den 30 juni 2021.

Utskottets ställningstagande

Med hänsyn till det statsbidrag som finns för deltagande i fortbildning till specialpedagog, speciallärare och lärare i svenska som andraspråk, Lärarlyftets möjligheter att anordna fortbildning inom bl.a. svenska som

andraspråk och utbildning för speciallärare samt SPSM:s uppdrag att svara för genomförandet av fortbildning i specialpedagogik anser utskottet att motionsyrkandet till stora delar får anses tillgodosett och avstyrker motion 2020/21:3985 (KD) yrkande 4.

Uppdrag till bibliotek att stödja äldre inom ny teknik

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att bibliotek ska stödja äldre inom ny teknik. Utskottet hänvisar till bibliotekslagen och de åtgärder regeringen vidtagit.

Jämför reservation 13 (M).

Motionen

Maria Stockhaus m.fl. (M) anser i kommittémotion 2020/21:3479 yrkande 4 att biblioteken bör ges i uppdrag att stödja äldre och medborgare med lågt tekniskt kunnande i hur man använder ny teknik.

Bakgrund

Enligt 7 § bibliotekslagen (2013:801) ska folkbiblioteken särskilt främja läsning och tillgång till litteratur, samt verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Kungl. biblioteket hade i uppdrag att under 2018–2020 tillsammans med den regionala biblioteksverksamheten främja digital delaktighet hos allmänheten genom en utbildningsinsats för folkbibliotekarier. Satsningen som benämns Digitalt först har inneburit att de regionala biblioteksverksamheterna samordnat en utbildning av landets folkbibliotekarier för en digital kunskaphöjning. En slutredovisning av satsningen Digitalt först lämnades den 1 mars 2021. För satsningen har 25 miljoner kronor avsatts årligen. I budgetpropositionen för 2021 angav regeringen att Digiteket, den lärplattform för digital fortbildning som tagits fram inom ramen för satsningen Digitalt först, bör fortsätta att finansieras (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17, bet. 2020/21:KrU1, rskr. 2020/21:106).

Regeringen anger i den nu aktuella skrivelsen att den ser positivt på det arbete som Kungl. biblioteket och den regionala biblioteksverksamheten bedrivit för att höja den digitala kompetensen vid biblioteken. Arbetet ligger enligt regeringen i linje med de mål som finns uppsatta i regeringens digitaliseringsstrategi.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att folkbiblioteken enligt bibliotekslagen ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktig i kulturlivet samt att en utbildning av landet folkbibliotekarier för en digital kunskaphöjning genomförts inom satsningen Digitalt först. Motionsyrkandet får därmed enligt utskottet till viss del anses tillgodosett, och motion 2020/21:3479 (M) yrkande 4 avstyrks.

E-böcker

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om e-böcker. Utskottet hänvisar till att regeringens beredning i frågor om e-böcker inte bör föregripas.

Jämför reservation 14 (M) och 15 (SD).

Motionerna

Lotta Finstorp m.fl. (M) framhåller i kommittémotion 2020/21:3339 yrkande 5 vikten av att stödja bibliotekens digitaliseringsarbete, bl.a. som ett viktigt redskap för att nå nya grupper. Motionärerna påtalar att kostnaden för den digitala utlåningen ökar ständigt och att många kommuner därför har tvingats begränsa möjligheten till digital utlåning.

Aron Emilsson m.fl. (SD) anser i kommittémotion 2020/21:3987 yrkande 4 att samtliga svenska verk bör digitaliseras för att öka tillgängligheten till litteratur, inte minst för att gynna dagens och framtidens barn och unga.

Bakgrund

Kungl. biblioteket har på regeringens uppdrag tagit fram förslag till en nationell biblioteksstrategi för att främja samverkan och kvalitetsutveckling inom det allmänna biblioteksväsendet. Biblioteket redovisade sitt uppdrag i mars 2019 i rapporten Demokratins skattkammare – Förslag till en nationell biblioteksstrategi. När det gäller e-böcker anges följande i rapporten:

Skillnaderna mellan bibliotekstypernas förutsättningar inom det digitala medieområdet bör överbryggas. Folkbiblioteken behöver komma ikapp högskolebiblioteken beträffande tillgängliggörande av digitala medier. Folkbiblioteken behöver också kunna beräkna kostnaderna för sin e-boksutlåning och bryta beroendet av en enda leverantör som tillhandahåller e-böcker, innehåll, marknadsplats och infrastruktur. Biblioteken bör ges möjlighet att konkurransutsätta upphandlingen av e-bokstjänster och bredda utbudet. Det behövs en nationell samordning och finansiering av e-boksupphandling för folkbiblioteken och skolbiblioteken. Systemen hänger samman och kräver ett gemensamt ägarskap och en samordnad förvaltning. Användarens integritet måste skyddas vid förmedlingar av e-böcker. Biblioteken måste ha kontroll över

de användardata som leverantörer av tjänster har tillgång till och som kan användas för riktad marknadsföring. Den sekretess som gäller för biblioteken beträffande vilken litteratur som lånas av enskilda personer måste bibehållas och försvaras.

I den nu aktuella skrivelsen anger regeringen att förslaget till nationell biblioteksstrategi har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan berör Kungl. biblioteket i sitt förslag till nationell biblioteksstrategi de frågor som motionärerna tar upp. Utskottet anser inte att regeringens beredning av den nationella biblioteksstrategin bör föregripas och avstyrker därför motionerna 2020/21:3339 (M) yrkande 5 och 2020/21:3987 (SD) yrkande 4.

Motionsyrkanden som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsförslag som beretts i förenklad ordning.

Utskottet avstyrkte våren 2020 motionsyrkanden om samma eller i huvudsak samma frågor som tas upp nedan (bet. 2019/20:KrU10). Riksdagen avslög i enlighet med utskottets förslag motionsyrkandena. Utskottet avstyrker motionsförslagen nedan med hänvisning till detta.

Motion 2020/21:427 av Gudrun Brunegård (KD)

I motionen föreslås att en Astrid Lindgren-dag inrättas.

Motion 2020/21:428 av Gudrun Brunegård (KD)

I motionen föreslås att Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA) permanent sker i Vimmerby.

Motion 2020/21:2258 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M)

I motionen föreslås att länder och språk ska vara sökbara under den begynnelsebokstav som anger landet och språket.

Reservationer

1. Ett läsråd inrättas, punkt 2 (SD)

av Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att samhället ska visa att läsning och bildning är viktigt. Det går att göra delvis genom ett läsråd, men även via de värderingar det offentliga sänder ut vad gäller språk och läsning. Det görs genom att värna och vårda språket i all offentlig verksamhet samt genom att vårda de institutioner som har i uppdrag att främja språk, läsning och bildning. Vad vi anfört om att värna och vårda språket i all offentlig verksamhet bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

2. Läsning i skolan, punkt 3 (SD)

av Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2,
bifaller delvis motion
2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkande 3 och
avslår motion
2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

I vårt förslag om en kulturkanon ingår framtagandet av en klassikerlista över litteratur. Genom en klassikerlista blir det, anser vi, lättare att ta del av den svenska litteraturskatten genom några av vårt lands främsta verk. En bred läsning av klassiker i skolan leder också till sammanhållning genom gemensamma läsupplevelser, samtidigt som man utvecklar sitt språk och sin förståelse för samhällets och vår kulturs utveckling. En klassikerlista visar även att vi värdesätter vårt språk, och unga som får läsa klassiker får goda förutsättningar att utveckla sina egna färdigheter i svenska. Vi anser att väl utvecklade språkfärdigheter också föder läsglädje och tillför ytterligare en faktor för att uppskatta litteratur, att kunna uppskatta ett rikt och vackert språk. Vad vi anfört om värdet av en klassikerlista bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Läsning i skolan, punkt 3 (KD)

av Roland Utbult (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkänner detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkandena 1–3 och

bifaller delvis motion

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Kristdemokraterna ser det som viktigt att främja barns och ungas läsning. Vi är därför oroade över att den tid som barn och unga lägger på läsning sjunker. Unga i dag möter inte heller de krav som ställs på deras förmåga att uttrycka sig skriftligt när de ska läsa vidare på högskola och universitet eller söka ett kvalificerat arbete.

Att behärska det svenska språket är en nyckel för framgång i samhället. För ett barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar läsning, inte minst om barnet inte har svenska som modersmål. Kristdemokraterna vill utöka den fria läsningen genom att ge den utrymme under skoltid.

Under ett antal år har inriktningen varit att det viktigaste är att barnen läser, inte vad de läser. I ett avseende är det sant; det är viktigt för barns läsutveckling att stimulera all läsning och att inspirera och sporra lusten att läsa. Men denna inställning riskerar att leda till att eleverna inte kommer i kontakt med

litteraturhistoriens stora verk. Därmed förlorar de viktig vägledning in i en litterär värld som inte bara kan utveckla deras språkliga förmåga utan också stimulera deras personliga utveckling och berika deras liv. På ett samhälleligt plan riskerar det att leda till språklig utarmning, historielöshet och förlorad kunskap om vårt kulturarv. En bärande tanke i folkbildningstraditionen är att även barn som är mindre privilegierade, de som inte har välutbildade föräldrar, kan lyfta sig själva och forma ett bättre liv genom att erövra kunskap. Om skolan överger denna tanke nyttjar vi inte skolan som en institution för ökad integration och jämlikhet. Om inte skolan erbjuder vägledning in i litteraturhistorien blir den ett privilegium förbehållet dem som får detta med sig hemifrån eller vars föräldrar medvetet valt en skola där detta är ett inslag. I en tid av mångfald och alltmer individualiserad mediekonsumtion ökar dessutom behovet av gemensamma referenspunkter. Jag vill därför att det införs en klassikerlista, dvs. en lista med litterära verk som romaner, noveller, essäer, sagor och dikter – alltifrån antiken till nutid – men också filmer och musik, som alla elever bör komma i kontakt med och ta del av under sin skolgång. En lista bör gälla för grundskolan. För de lägre åldrarna kan det med fördel göras i samverkan i hemmet. För gymnasieskolan bör listans omfattning vara olika beroende på program, men med en gemensam bas. Det är inte politiker som ska bestämma vilka verk som ska ingå. Urvalet bör göras utifrån verkets litterära och språkliga kvaliteter samt dess kulturhistoriska betydelse. Det är viktigt att visa på såväl internationellt som nationellt viktiga verk. Urvalsprocessen bör vara öppen och Skolverket ha huvudansvaret, men de litteraturhistoriska och idéhistoriska institutionerna vid våra universitet spelar en stor roll. Önskvärt är också att Svenska Akademien är involverad.

4. Tillgänglig läsning, flerspråkighet och punktskrift, punkt 4 (SD)

av Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att det är anmärkningsvärt att det inte är en rättighet för en synskadad att lära sig svensk punktskrift. Dessutom är det märkligt att regeringen

fortsätter att ignorera att språklagen inte garanterar synskadades rätt till det svenska språket i form av punktskrift. Vad vi anfört om punktskriften och rätten till läsförmåga för barn och unga bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

5. Ett läsfrämjandelyft för bibliotekarier, punkt 5 (M)

av Viktor Wärnick (M), Annicka Engblom (M), Ann-Britt Åsebol (M) och John Weinerhall (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3339 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkande 4.

Ställningstagande

Läsning är grunden för ett barns språkliga och intellektuella utveckling. Därför anser vi att det läsfrämjande arbetet behöver stärkas. Barnbibliotekariens kompetens stärker de mindre barnens språkinläring på olika pedagogiska sätt. En god läsförmåga är nyckeln till en framgångsrik skolgång och förståelse för andra skolämnen. Det skapar möjligheter för resten av livet. Språkinläring handlar även om alla barns och ungas rätt till kunskap, och läsning har ett egenvärde. Genom litteraturen får barn möjlighet att upptäcka och utforska andra världar än sin egen. Läsning kan väcka nyfikenhet och bjuda in till reflektion om såväl den egna identiteten som andras. Med tanke på samhällets utveckling och den digitalisering som sker i snabb takt kan man också ifrågasätta kravet på att kommunerna ska tillhandahålla fysiska bibliotek. Samtidigt vet vi att det inte minst för barn och unga är viktigt med läsning och bildning från tidig ålder för att lyckas bra i skolan. Därför borde det utredas hur bibliotekslagen kan bli mer flexibel samtidigt som läsfrämjande för barn och unga bejakas. Vad vi anfört om läsfrämjande åtgärder för barn och unga bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

6. Faktorer som hindrar bl.a. läsning, punkt 6 (SD)

av Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 7.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen i högre grad bör utreda om det går att åtgärda några av de faktorer som gör att unga läser allt mindre. Det är mycket som konkurrerar om vår tid i samhället; samtidigt kommer det fler och fler rapporter om att de stora techbolagen skickligt utformar algoritmer som får oss att spendera mer tid på deras plattformar än vi egentligen vill, bl.a. genom att via maskininlärning utnyttja våra hjärns belöningssystem. Detta påverkar fler delar av livet än läsning. Vi som samhälle behöver därför fundera över eventuella åtgärder för att motverka beroenden och ofrivilliga beteenden som i stor skala hindrar människor från att uppnå sina mål och påverkar psykisk hälsa och möjligheter att nå sin potential inom olika områden, däribland språkfärdigheter och läsande.

7. Prioriterade grupper för biblioteken, punkt 8 (SD)

av Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:2117 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 3 och
2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 6.

Ställningstagande

Vi delar inte regeringens inställning till modersmålsundervisning, och således delar vi inte heller regeringens uppfattning om modersmålspolitikens del inom

läspolitiken. Vi ifrågasätter på goda grunder argumentet att modersmålsundervisning underlättar tillgodogörandet av svenska. Om modersmålsundervisning vore nyckeln till inläring skulle det tillämpas i fler länder. I Danmark har man slutat med modersmålsundervisning eftersom studier visar att den inte gynnar inläringen av danska och inte heller inläring av andra ämnen. Det finns ingen anledning att tro att situationen i Sverige skulle vara väsensskild från den i Danmark. Sverige har som land ett särskilt ansvar för litteratur på svenska, för de nationella minoritetsspråken och för personer med funktionsnedsättning.

Bibliotekslagen specificerar att biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt några prioriterade grupper. Dessa grupper är personer med funktionsnedsättning, personer som tillhör någon av de nationella minoriteterna och personer med annat modersmål än svenska utöver de nationella minoritetsspråken. Hur resurser ska fördelas är alltid en prioriteringsfråga, så även inom biblioteksväsendet. Sverigedemokraterna stöder till fullo att särskild uppmärksamhet riktas mot de nationella minoritetsspråken och till personer med funktionsnedsättning. Däremot anser vi inte att gruppen personer med annat modersmål än svenska utöver de nationella minoritetsspråken bör vara en prioritet för det svenska biblioteksväsendet. Vi konstaterar att denna grupp är mycket omfattande och att det kan bli oerhört kostsamt och ansträngande för biblioteken att på ett trovärdigt sätt uppnå denna målsättning, särskilt efter de senaste årens omfattande immigration. Inte minst kan det bli en övermäktig uppgift för framför allt de små biblioteken och filialerna runt om i landet. Litteratur på andra språk än svenska och de nationella minoritetsspråken bör därför enbart vara aktuellt att prioritera i utbildningssyfte och i de fall en svensk upplaga av boken inte finns tillgänglig. Kravet på att prioritera böcker på alla världens språk bör därför strykas från bibliotekslagen. Samtidigt är det viktigt att understryka att denna förändring alltså innebär vad som ska prioriteras och ha särskild status och inte vad som ska få behållas eller köpas in i mån av resurser. Samlingar av utländsk litteratur har givetvis ett stort värde och kommer alltid att ha det, vilket gör det självklart att vårda de samlingar som finns och i mån av utrymme fortsätta att köpa in internationell litteratur där man så anser befogat, vilket är en fråga för biblioteket och huvudmannen i fråga.

8. Nationellt bibliotekskort, punkt 9 (SD)

av Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Linghem (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 5.

Ställningstagande

Förslaget till nationell biblioteksstrategi understryker betydelsen av ett nationellt bibliotekskort som gäller vid landets samtliga bibliotek och leder till sökordsoptimering, länkade data, användning av och anknytning till existerande söktjänster och kollaborativa lösningar. Vad vi anfört om nationella lånemöjligheter på biblioteken bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

9. Trygga bibliotek, punkt 10 (SD)

av Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2117 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2 och
bifaller delvis motion
2020/21:3249 av Christer Nylander m.fl. (L) yrkande 7.

Ställningstagande

Vi konstaterar att det under de senaste åren återkommande har rapporterats om oroligheter på bibliotek runt om i landet. Bibliotek upplevs i vissa fall inte längre vara en trygg miljö för studier och inhämtning av kunskap. Utöver det påverkar oroligheterna arbetsmiljön för de som arbetar inom biblioteksväsendet. Bibliotekens roll sätts ur spel av personer som inte förstår att visa vördnad för deras funktion utan använder biblioteken för egna syften. Det är av yttersta vikt att biblioteken är en trygg miljö för dem som arbetar och studerar där. Vi vill därför att regeringen ger i uppdrag åt berörda myndigheter, aktörer, institutioner och organisationer att ta fram en åtgärdsplan för hur biblioteksmiljön ska kunna tryggas som en säker och rogivande studiemiljö, samtidigt som biblioteket ska kunna fortsätta vara ett öppet och tillgängligt rum.

10. Trygga bibliotek, punkt 10 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3249 av Christer Nylander m.fl. (L) yrkande 7 och
bifaller delvis motion
2020/21:2117 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

För att biblioteken ska kunna utföra sina uppgifter måste de vara trygga. På senare tid har det blivit allt vanligare att det förekommer stök och betydligt allvarigare händelser som hot, trakasserier och ibland våld, mot andra besökare och mot bibliotekspersonal. De som drabbas hårdast av otrygghet på biblioteken är – precis som i en otrygg skola utan arbetsro – de som behöver biblioteken mest. Personer som stör ordningen, hotar och trakasserar hör inte hemma på våra bibliotek. Bibliotekslagen säger i dag att biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. För att bibliotekslagens syfte ska vara verklighet, för alla, anser jag att den behöver kompletteras med en reglering av trygga bibliotek och möjligheter att utfärda tillträdesförbud.

11. Stärkt läsförståelse i utanförskapsområden, punkt 11 (KD)

av Roland Utbult (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkande 5 och
bifaller delvis motion
2020/21:3249 av Christer Nylander m.fl. (L) yrkande 8.

Ställningstagande

I kultursamverkansmodellen fördelas bl.a. medel till bibliotek och läs- och litteraturfrämjande. Kristdemokraterna föreslog en neddragning av en del av

det ökade anslaget för 2021 och föreslog i stället en omfördelning av en del av satsningen till bibliotek i utanförskapsområden. Vi förlänger därmed den satsning som Kristdemokraterna och Moderaterna föreslog på bibliotek i utanförskapsområden i vår gemensamma budget inför 2019 och avsätter medel även i vår budget för 2022 och 2023.

Benjamin White, som är ordförande i Conference of European National Librarians Copyright and Legal Matters Working Group, skriver i en artikel från 2012 om den roll som bibliotek spelar för att garantera tillgång till kunskap. I artikeln menar White att bibliotek är viktiga i samhället som en väg in till kunskap och kultur. Bibliotek är, enligt artikeln, synonyma med utbildning och erbjuder många olika möjligheter till lärande, vilket sedan kan understödja ekonomisk, social och kulturell utveckling. Jag anser att det är viktigt att bibliotek finns tillgängliga för människor i olika sociala kontexter för att främja inte minst läsförståelse. Av denna anledning vill vi kristdemokrater också fortsätta satsningen på bibliotek i utanförskapsområden.

12. Kompetensutveckling för lärare, punkt 12 (KD)

av Roland Utbult (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag anser att det bör införas en fortbildning i svenska som andraspråk för svensklärare. Dessutom vill jag se en ökad tillgång på specialpedagoger och speciallärare genom kompetensutveckling. Kristdemokraterna föreslog att medel för detta skulle avsättas i budgeten för 2021.

13. Uppdrag till bibliotek att stödja äldre inom ny teknik, punkt 13 (M)

av Viktor Wärnick (M), Annicka Engblom (M), Ann-Britt Åsebol (M) och John Weinerhall (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3479 av Maria Stockhaus m.fl. (M) yrkande 4.

Ställningstagande

Den digitala utvecklingen ställer höga krav på att medborgare utan god teknikvana blir inkluderade för att skiftet ska få en bred folklig acceptans. Internetstiftelsen gör varje år en undersökning om svenskarnas internetvanor. Deras delrapport från 2020 visar att medborgare som står utanför oftare är äldre, lever på landsbygden och tillhör hushåll med låga inkomster. Ska vi få fullt genomslag för teknikskiftet är det därför oerhört viktigt att dessa individer inte glöms bort. Vi anser därför att biblioteken ska få i uppdrag att stödja äldre eller medborgare med lågt tekniskt kunnande i hur man använder ny teknik.

14. E-böcker, punkt 14 (M)

av Viktor Wärnick (M), Annicka Engblom (M), Ann-Britt Åsebol (M) och John Weinerhall (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3339 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkande 5 och
bifaller delvis motion
2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 4.

Ställningstagande

Antalet fysiska besök på folkbiblioteken har varit relativt konstant sedan 2003 medan den fysiska bokutlåningen tydligt minskat, enligt statistik från 2018 från Kungl. biblioteket. På de offentligt finansierade biblioteken som helhet

ökar antalet nedladdningar av e-medier, medan såväl fysiska lån som fysiska besök minskar, enligt den nationella biblioteksstatistiken för 2018.

Den digitala utvecklingen innebär både utmaningar och möjligheter för biblioteken, kanske särskilt för de kommunala biblioteken. Till exempel skapar tekniken nya vägar till lärande och interaktion. Det finns möjlighet att nå människor dygnet runt, överallt. Samtidigt har det blivit svårare att locka besökare till de faktiska biblioteken och den verksamhet som finns där. Kostnaden för den digitala utlåningen ökar ständigt, och många kommuner har därför tvingats begränsa möjligheten till digital utlåning. Vi värnar de kommunala bibliotekens arbete med digitalisering, bl.a. som ett viktigt redskap för att nå nya grupper. Vad vi anfört om att stödja bibliotekens digitaliseringsarbete bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

15. E-böcker, punkt 14 (SD)

av Aron Emilsson (SD), Angelika Bengtsson (SD) och Jonas Andersson i Lingham (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 4 och

bifaller delvis motion

2020/21:3339 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

På platser där, och i tider när, biblioteksmiljön är mindre tillgänglig fyller digitaliseringen en viktig roll. Digitalisering av samtliga svenska verk skulle öka tillgängligheten till litteratur, inte minst för barn och unga. Samtidigt värnas och säkras tillgängligheten till litteraturen över tid, något som dagens och framtidens barn och unga skulle gynnas av. Det här kräver naturligtvis en nationell åtgärdsplan, vilket påpekats i den nationella biblioteksstrategin. Våra nordiska grannländer har i flera avseenden gjort fler framsteg vad gäller digitaliseringen av bibliotekstjänster och visat på fler möjligheter att utveckla biblioteken såväl i storstäder som på landsbygden. Sverige bör se över samordningsmöjligheterna med de andra nordiska länderna i biblioteksfrågor och hur vi kan utbyta erfarenheter och synergieffekter av digitaliseringens möjligheter. Vad vi anfört om digitalisering av all litteratur som gets ut i Sverige bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Skrivelsen , punkt 1 (M)

Viktor Wärnick (M), Annicka Engblom (M), Ann-Britt Åsebol (M) och John Weinerhall (M) anför:

Att tillgängliggöra kultur är en del av Moderaternas övergripande arbete mot det växande utanförskapet. En stor del av vårt fokus ligger på alla barns och ungdomars rätt till kultur, och vi prioriterar särskilt barn och ungdomar från socioekonomiskt utsatta miljöer. Vi ser att kulturen behöver arbeta med att nå barn och unga från grupper som i lägre grad tar del av olika kulturyttringar. Ofta är det i unga år som människors intresse för kultur och konstnärligt skapande bäst kan tillvaratas och stimuleras. Ett levande kulturliv breddar möjligheterna till livslångt lärande och livslånga bildningsresor. Biblioteken har i detta sammanhang en nyckelroll genom sitt samarbete med skolan där alla barn och ungdomar dagligen befinner sig.

Vi ser med oro på den bristande läsförmågan bland barn och unga och att allt färre ägnar sig åt nöjesläsning. Enligt Pisa- och Pirlsundersökningarna är barn och unga i Sverige också mer negativa till läsning än i andra länder. Vi välkomnar därför förslagen om att öka läsningen i skolan. Vi instämmer även i att både fritidshem och bibliotek har en stor potential att öka läsförmågan hos barn och unga. Svenska språket är grunden för en lyckad skolgång. Det är därför viktigt att generellt i skolan stärka det svenska språket, läskunskapen och kunskapen om hur man söker fakta. Vi ser att det är viktigt med samarbete mellan förskola, skola och fritidshem och bibliotek.

Vi vill påminna om att Moderaterna i sina budgetar föreslagit 25 miljoner kronor i ökat anslag för 2019–2021 för bibliotekens arbete för att nå ungdomar från socioekonomiskt svaga miljöer.

2. Skrivelsen , punkt 1 (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Det finns många positiva insatser för att gynna barns läsning som lyfts i skrivelsen. Vänsterpartiet gjorde tillsammans med regeringen flera viktiga satsningar under den förra mandatperioden för att öka tillgängligheten till biblioteksverksamhet. I skrivelsen nämns t.ex. satsningen om 105 miljoner kronor för att få fler skolbibliotekarier och Stärkta bibliotek, en flerårig reform om 250 miljoner kronor. Tyvärr har regeringen och samarbetspartierna, Liberalerna och Centerpartiet, successivt sänkt anslaget trots att Stärkta bibliotek varit uppskattat och lett till ökade möjligheter för biblioteksverksamhet i hela landet. Kommande år kommer så lite som 75 miljoner kronor att finnas kvar. Vänsterpartiet har länge drivit på för att skärpa

regelverket kring skolbiblioteken. Det var mycket positivt att man skrev in i skollagen att alla barn ska ha tillgång till ett skolbibliotek, men då inget krav funnits på bemanning har verksamheten haltat och tyvärr inte blivit den pedagogiska resurs som forskningen visar att den kan vara. Vi har i vår senaste budget också föreslagit att man snabbt ska utöka antalet utbildningsplatser med tanke på att det tar lång tid att utbilda fler skolbibliotekarier. Regeringen har agerat alltför saktfärdigt och skjutit frågan framför sig genom långa utredningar av en mycket enkel fråga. Vill vi förbättra barns läsförmåga och deras läslust är förstås skolan den bästa arenan för att sätta in insatser. Här når man alla, och med rätt kompetens och tillgång till en inspirerande biblioteksmiljö kan fler barn få en positiv och läsfrämjande vardag.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2020/21:95 Barns och ungas läsning.

Följdmotionerna

2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om främjande av barns och ungas läsning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av den fria läsningen under skoltid och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en klassikerlista och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fortbildning och kompetensutveckling för lärare och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bibliotek i utanförskapsområden och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna och vårda språket i all offentlig verksamhet, samt genom att vårda de institutioner som har i uppdrag att främja språk, läsning och bildning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om värdet av en klassikerlista för utvecklandet av språkfärdigheter, bildning och läsglädje och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om punktskriften och rätten till läsförmåga för barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om digitalisering av all litteratur som getts ut i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella lånemöjligheter på biblioteken och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om modersmål och litteratur och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utröna vilka andra faktorer som hindrar människor från att ägna sin tid åt det de vill, exempelvis läsning, och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:427 av Gudrun Brunegård (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en Astrid Lindgren-dag och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:428 av Gudrun Brunegård (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillkännagivandet av Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA) permanent bör ske i Vimmerby och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2003 av Linus Sköld m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att göra biblioteken till centrum för livslångt lärande och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2117 av Aron Emilsson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge berörda aktörer och institutioner i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för hur biblioteken som studiemiljö ska kunna säkras från grupper som söker använda biblioteken till annat än det tilltänkta syftet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn och revidering av bibliotekslagen i syfte att stärka svenska språkets ställning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2258 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att länder och språk ska vara sökbara under den begynnelsebokstav som anger landet och språket och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3249 av Christer Nylander m.fl. (L):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdatera bibliotekslagen med skrivningar om trygga bibliotek och ge biblioteken möjlighet att utfärda tillträdesförbud och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet med läsfrämjande insatser och prioritera åtgärder som stärker läsförståelsen med särskilt fokus på barn och unga i utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3339 av Lotta Finstorp m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om läsfrämjande åtgärder för barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja bibliotekens digitaliseringsarbete och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3479 av Maria Stockhaus m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge biblioteken i uppdrag att stödja äldre och medborgare med lågt tekniskt kunnande i hur man använder ny teknik och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3638 av Anna Sibinska m.fl. (MP):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bibliotek och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Utbildningsutskottets yttrande 2020/21:UbU7y

Barns och ungas läsning

Till kulturutskottet

Kulturutskottet beslutade den 29 april 2021 att ge utbildningsutskottet tillfälle att senast den 18 maj 2021 yttra sig över skrivelse 2020/21:95 Barns och ungas läsning och två följdmotioner (SD, KD).

Utbildningsutskottet begränsar sitt yttrande till de utbildningsfrågor som redogörs för i skrivelsen och till motionerna 2020/21:3987 (SD) yrkandena 2 och 6 och 2020/21:3985 (KD) yrkandena 1–4.

Utbildningsutskottet föreslår att kulturutskottet avstyrker motionerna i berörda delar.

I yttrandet finns två avvikande meningar (SD, KD) och ett särskilt yttrande (M).

Utskottets överväganden

Bakgrund

Kulturutskottet beslutade den 29 april 2021 att ge utbildningsutskottet tillfälle att senast den 18 maj 2021 yttra sig över skrivelse 2020/21:95 Barns och ungas läsning och två följdmotioner (SD, KD).

Den 22 september 2016 gav regeringen en kommitté i uppdrag att inom ramen för satsningen Hela Sverige läser med barnen samla alla aktörer – skola, kultur och föreningsliv – runt insatser för läsning i och utanför skolan. Syftet var att bidra till att ge alla barn och unga mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser (dir. 2016:78). Kommittén antog namnet Läsdelegationen. Läsdelegationen överlämnade i juni 2018 sitt betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57).

Skrivelsen

Sammanfattning

I skrivelsen redogör regeringen för sina bedömningar utifrån Läsdelegationens betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57). Fokus för skrivelsen är läsfrämjande insatser för barn och unga i åldersgruppen 0–18 år. I skrivelsen framför regeringen bl.a. följande:

- Ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser kring barns och ungas läsning inrättas.
- Läsfrämjande insatser i och utanför skolan bör samverka i högre utsträckning, i syfte att ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar för en god läsförmåga och lustfyllda läsupplevelser.
- Fortsatta satsningar på förskolan bör genomföras i syfte att stärka barns språkutveckling. Samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola bör öka i syfte att stärka små barns språkutveckling.
- Skolan bör fortsätta att stärka elevernas språk-, läs- och skrivutveckling. Läslyftet bör fortsätta inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen.
- Fritidshem och skollov bör fortsätta att utgöra en möjlighet för att stimulera barns och ungas läsförmåga och läsintresse.
- Kulturrådet bör genomföra ytterligare insatser för att stödja läsande förebilder.
- Barn och unga bör få möjlighet att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk samt ges god tillgång till litteratur på dessa språk.

- Skolbiblioteken är en viktig resurs för elevernas lärande och bör fortsätta bidra till att stärka läsintresset såväl inom som utanför skolan.

I det följande redogörs kortfattat för regeringens bedömningar och skälen för dessa, i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Samling för läsande

Ett läsråd inrättas

Enligt regeringens bedömning bör läsfrämjande insatser i och utanför skolan samverka i högre utsträckning än i dag, i syfte att bidra till att ge barn och unga mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser.

Ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser kring barns och ungas läsning kommer att inrättas. Riksdagen har avsatt 10 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för ett läsråd med uppdrag att samla och samordna aktörer och insatser inom bl.a. kultur, skola, myndigheter, civilsamhälle, folkbildning, bokhandel och förlag (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17, bet. 2020/21:KrU1, rskr. 2020/21:106). Kulturrådet har i regleringsbrevet för 2021 fått i uppdrag att förbereda inrättandet av läsrådet inom myndigheten. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Kulturdepartementet) senast den 30 april 2021.

Regeringen bedömer vidare att uppföljning av det läsfrämjande arbetet i och utanför skolan bör vara ett ansvar för alla nivåer: nationell, regional och kommunal nivå. Enligt regeringen bör uppföljningen generellt stärkas, både i och utanför skolan, och detta arbete måste byggas på de strukturer som redan finns. Regeringen bedömer även att det finns behov av att utveckla former för uppföljning och utvärdering av det läsfrämjande arbetet. Detta är en uppgift för berörda myndigheter samt för det läsråd som regeringen avser inrätta.

Små barns språkutveckling

Läsfrämjande insatser i förskolan

Enligt regeringens bedömning bör satsningarna på att stimulera barns språkutveckling inom förskolan fortsätta.

Förskolan har en viktig roll i att stimulera små barns språkutveckling. Fortsatta satsningar på området bör därför genomföras. Regeringen har bl.a. beslutat om en ändring i förskolans läroplan som innebär att barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. Vidare omfattas sedan december 2016 även förskolans personal av Läslyftet – fortbildning i läs- och skrivutveckling för lärare. För att stärka barns språkutveckling i svenska i förskolan infördes 2019 ett nytt statsbidrag. Statsbidraget ska bl.a. gå till språkfrämjande insatser som ger barnen bättre möjligheter att utveckla sin svenska, och ge dem mer jämlika förutsättningar inför skolstarten. Det övergripande syftet är att stärka barns språkutveckling i

svenska, särskilt utvecklingen hos barn som har ett annat dagligt umgängesspråk i hemmet än svenska. Från och med 2021 har satsningen förstärkts ytterligare.

Barns och ungas läsning

Läsning i skolan

Enligt regeringens bedömning bör elevernas språk-, läs- och skrivutveckling fortsätta att stärkas. Läslyftet som helhet bör fortsätta inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen i syfte att bidra till långsiktighet och ge huvudmännen stöd för att skapa hållbar kompetensutveckling. Läslyftets material bör som i dag också ge stöd för samverkan mellan olika pedagogiska yrkesgrupper.

Regeringen har genomfört och genomför en rad olika insatser för att stärka elevernas läsning. Som även framkommer ovan har Läslyftet utvidgats till fler målgrupper och förlängts i olika omgångar. Skolverket fick i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att under 2021–2023 fortsätta att svara för fortbildning i läs- och skrivutveckling med inriktning mot förskoleklass och lågstadiet.

Läsning i fritidshemmet

Regeringen bedömer att fritidshemmet bör fortsätta att verka för att stimulera elevers läsintresse.

Fritidshemmet har sedan juli 2016 ett eget avsnitt i läroplanen där det bl.a. framgår att eleverna ska ges möjlighet att samtala om olika typer av texter. Skolverket fick i regleringsbrevet för 2017 i uppdrag att kartlägga och analysera behovet av fortbildning för personal i fritidshem med anledning av tilläggen i läroplanen. Med utgångspunkt i detta arbete har Skolverket tagit fram stöd och webbkurser för personal i fritidshemmet som bl.a. syftar till att främja elevers språk- och läsutveckling.

I juni 2020 lämnade Utredningen om fritidshem och pedagogisk omsorg sitt betänkande Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg (SOU 2020:34). Betänkandet är remitterat och utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Läsning på lov

Regeringen bedömer att skolloven bör fortsätta att utgöra en möjlighet för att stimulera barns och ungas läsförmåga och läsintresse.

Skolverket har i uppdrag att stärka läslovet. Därutöver har Kulturrådet tillförts extra medel fr.o.m. 2021 för myndighetens läsfrämjande uppdrag. Inom ramen för detta uppdrag stöder Kulturrådet flera läsfrämjande insatser under skolloven.

Tillgänglig läsning och flerspråkighet

Enligt regeringens bedömning bör barn och unga även i fortsättningen få möjlighet att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk, parallellt med det svenska språket. Barn bör även ges god tillgång till litteratur på de nationella minoritetsspråken och andra språk än svenska. Barn och unga med läsnedsättning bör ha tillgång till för dem tillgänglig litteratur.

Skolverket fick i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att lämna förslag på hur en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet kan organiseras så att undervisningen i språken stärks. I november 2019 tillsatte regeringen en utredning som bl.a. ska föreslå hur val av ändamålsenliga och tillgängliga läromedel av hög kvalitet kan underlättas (dir. 2019:91). Utredningen ska redovisas senast den 15 augusti 2021. Vidare gav regeringen i december 2020 Kungliga biblioteket i uppdrag att genomföra en satsning på de nationella minoriteternas bibliotek som resursbibliotek för respektive språkgrupp och för landets kommuner. I uppdraget ska tillgång till litteratur för barn och unga särskilt beaktas.

Av regeringens skäl för bedömningen framgår följande. I de diskussioner om flerspråkighet som förs i samhället framställs ofta forskarna som oeniga om modersmålets betydelse för flerspråkiga elevers språk- och kunskapsutveckling. Forskardebatten har emellertid främst gällt bästa möjliga villkor för att elever ska kunna utveckla flera språk samt de olika tillvägagångssätt som tillämpats. Däremot råder stor enighet om att språk stöttar och främjar varandra. Detta innebär att andraspråket svenska gynnas av att också modersmålet utvecklas. Förstaspråkets eller modersmålets betydelse framhålls av flera forskare.

Regeringen framhåller att modersmålet är viktigt för att barn och unga ska få möjlighet att utveckla sin kulturella identitet. När det gäller de nationella minoritetsspråken finns utöver denna aspekt också den mer övergripande aspekten om vikten av att bevara och revitalisera språk som annars riskerar att försvinna. Vidare gör regeringen bedömningen att barn och unga behöver få möjlighet att utveckla sitt modersmål, inklusive sitt nationella minoritetsspråk och teckenspråk parallellt med det svenska språket. Av största vikt är också att det finns tillgång till litteratur på de nationella minoritetsspråken och även i övrigt på andra språk och en infrastruktur som möjliggör och underlättar utgivning och spridning av litteratur på minoritetsspråk i Sverige. Biblioteken har en viktig roll för att tillhandahålla denna litteratur.

Bibliotekens läsfrämjande arbete

Skolbibliotek och läsning

Enligt regeringens bedömning är skolbiblioteken en viktig resurs för elevernas lärande och bör fortsätta att bidra till att stärka barns och ungas läsintresse såväl inom som utanför skolan.

Regeringen framför att det har genomförts flera satsningar på att stärka skolbiblioteket. Från 2016 till 2019 fanns möjlighet för huvudmännen att söka statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek i syfte att öka skolbibliotekens möjligheter att stödja elevernas lärande, stimulera deras läslust och främja deras språkutveckling. I november 2019 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteket. I utredningens uppdrag ingår även att utreda och föreslå åtgärder för att öka tillgången till skolbibliotek med utbildade bibliotekarier. Utredningen lämnade i januari 2021 delbetänkandet Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3). Betänkandet har remitterats och utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet. Utredningen ska slutredovisa sitt uppdrag den 30 juni 2021 (dir. 2020:109).

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:3987 av Aron Emilsson m.fl. (SD) yrkande 2 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om värdet av en klassikerlista för utvecklandet av språkfärdigheter, bildning och läsglädje. Införandet av en klassikerlista visar enligt motionärerna att vi värdesätter vårt språk, och unga som får läsa klassiker får goda förutsättningar att utveckla sina färdigheter i svenska. I yrkande 6 anför motionärerna att de inte delar regeringens inställning till modersmålsundervisning eller uppfattning rörande modersmålspolitikens del inom läspolitiken.

I kommittémotion 2020/21:3985 av Roland Utbult m.fl. (KD) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om främjande av barns och ungas läsning. Motionärerna framför bl.a. att en bred satsning på läsning och kunskapsinhämtning görs genom att betona skolans bildningsuppdrag och att rikta insatser för ökad läsförståelse och läsinläring där de kommer alla barn till del. I yrkande 2 framför motionärerna att utrymmet för den fria läsningen under skoltid bör utökas. För de barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det enligt motionärerna särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar läsning, inte minst om barnet inte har svenska som modersmål.

I yrkande 3 föreslås att det ska införas en klassikerlista med såväl litterära verk som filmer och musik, som alla elever bör komma i kontakt med och bör ha tagit del av under sin skolgång. Vidare föreslår motionärerna i yrkande 4 att det ska införas en fortbildning i svenska som andraspråk för svensklärare samt att tillgången på specialpedagoger och speciallärare genom kompetensutveckling ska öka.

Bakgrund och pågående arbete

Läroplaner och kursplaner i ämnet svenska

Av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och i läroplanen för specialskolan respektive sameskolan framgår att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt. Av läroplanerna för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan framgår bl.a. att ämnet svenska alternativt svenska som andraspråk ingår i alla nationella program i skolformerna. I ämnesplanen i svenska för gymnasieskolan står det bl.a. att undervisningen i ämnet svenska syftar till att eleverna utvecklar sin förmåga att kommunicera i tal och skrift samt att läsa och arbeta med texter, både skönlitteratur och andra typer av texter.

I kursplanen för ämnet svenska i grundskolan framgår att undervisningen bl.a. ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om det svenska språket. Undervisningen ska även stimulera elevernas intresse för att läsa, och eleverna ska möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden. Motsvarande ska undervisningen i svenska och litteratur i gymnasieskolan bl.a. omfatta centrala skönlitterära verk författade av såväl kvinnor som män och tongivande författare från olika epoker, från olika kulturer och från olika delar av världen.

Regeringen beslutade i augusti 2018 om en ny förordning om läroplan för förskolan (SKOLFS 2018:50), Lpfö 18, som trädde i kraft den 1 juli 2019. Syftet med den reviderade läroplanen var att höja kvaliteten i undervisningen i förskolan och därmed förskolans måluppfyllelse (U2016/05591/S, U2017/01929/S). Utgångspunkten var att förskolans läroplan ska ha en liknande struktur som de andra skolformernas läroplaner har, främst grundskolans läroplan, Lgr 11. Ett flertal ändringar infördes i förskolans läroplan, däribland lyftes läsningen fram. Enligt läroplanen ska barnen erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter.

Statsbidrag för bättre språkutveckling i förskolan

Regeringen beslutade i juli 2019 om förordningen (2019:558) om statsbidrag för bättre språkutveckling i förskolan. Det övergripande syftet med statsbidraget är att stärka språkutvecklingen i svenska, särskilt för barn som har ett annat dagligt umgängesspråk i hemmet än svenska. Statsbidraget får lämnas till kommuner för insatser som syftar till att öka deltagandet i förskolan, särskilda språkutvecklande insatser i förskolan samt för kompetensutveckling för förskolepersonal i språkutvecklande arbetssätt i

svenska. Förordningen trädde i kraft den 15 augusti 2019 (bet. 2018/19:UbU1, rskr. 2018/19:104).

Betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling

I oktober 2019 tillsatte regeringen en utredning om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (dir. 2019:71). Uppdraget bygger på en överenskommelse mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna (regeringens pressmeddelande 2019-10-24). I november 2020 överlämnades betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67). I betänkandet föreslogs bl.a. att:

- Kommunerna ska vara skyldiga att bedriva uppsökande verksamhet för att öka deltagandet i förskolan.
- Det ska vara obligatoriskt för kommunerna att erbjuda förskola till barn som har behov av förskola för att få en bättre språkutveckling i svenska.
- Förskolan ska bli obligatorisk för alla barn fr.o.m. fem års ålder.

Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Utredningen om stärkta skolbibliotek

Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel redovisade i januari 2021 delbetänkandet Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3). Utredningen hade bl.a. i uppdrag att kartlägga hur samverkan mellan skolbibliotek, folkbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten ser ut och vid behov lämna förslag på hur denna samverkan kan utvecklas och stärkas (dir. 2019:91). I delbetänkandet redovisades den del av uppdraget som handlar om att utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken i syfte att ge alla elever likvärdig tillgång till skolbibliotek.

När det särskilt gäller skolbibliotekens roll för det fria läsandet framgår bl.a. följande om skolbibliotekens roll för läsförmågan och det fria läsandet.

Skolbibliotekets tradition när det gäller att främja läsande är stark, och ska fortsätta vara det. En god läsförståelse är avgörande för att eleverna ska klara sina studier i alla ämnen och skolbiblioteket kan spela en viktig roll för att främja såväl läsintresset som läsförmågan. Skolbibliotekarier kompletterar ofta lärarnas undervisning om läsning och texter bland annat genom att uppmärksamma det fria läsandet. Detta läsande har både ett värde i sig och spelar stor roll för att eleverna ska utveckla den läsförmåga som behövs för att tillgodogöra sig undervisningen i skolan (SOU 2021:3, s. 18).

Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Modersmål och flerspråkighet

Av språklagen (2009:600) framgår att svenska är huvudspråk i Sverige och samhällets gemensamma språk som ska kunna användas inom alla samhällsområden (4 och 5 §§ språklagen). Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Vidare ska den

som talar något av de nationella minoritetsspråken ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och den som har behov av teckenspråk ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket. Den som har ett annat modersmål än något av minoritetsspråken eller teckenspråk ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål. Det är det allmänna som ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk (14 och 15 §§ språklagen).

I 10 kap. 7 § skollagen anges att en elev i grundskolan som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven har grundläggande kunskaper i språket. Motsvarande bestämmelser finns även för de övriga obligatoriska skolformerna. För de nationella minoritetsspråken (finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska) finns det sedan den 1 juli 2015 inte längre ett krav på att en vårdnadshavare har språket som modersmål eller att eleven har grundläggande kunskaper i språket för rätt till modersmålsundervisning (prop. 2013/14:148, bet. 2013/14:UbU21).

Fortbildning och kompetensutveckling för lärare

Som framgår ovan bedömer regeringen i skrivelse 2020/21:95 att språk-, läs- och skrivutvecklingen i skolan bör fortsätta att stärkas och att Läslyftet bör fortsätta inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen i syfte att bidra till långsiktighet och ge huvudmännen stöd för att skapa hållbar kompetensutveckling.

Läslyftet är en kompetensutvecklingsinsats inom området läs- och skrivutveckling som initierades av regeringen 2013 och som sedan har utvidgats till fler målgrupper och förlängts i olika omgångar (U2013/07215, U2016/05733, U2019/04372). Av Skolverkets redovisning av uppdraget (Skolverkets dnr 2020:351) framgår att Läslyftet nått ca 25 procent av Sveriges samtliga lärare och förskolepersonal mellan 2015 och 2020 (s. 10). Skolverket fick i regleringsbrevet för 2020 i uppdrag att fortsätta att genomföra fortbildning för förskollärare, lärare och skolbibliotekarier (U2019/04372), vilket innebär att personalen i förskolan i större utsträckning ges förutsättning att delta i Läslyftet, exempelvis genom att fler handledare med inriktning mot förskola utbildas.

Vidare har riksdagen beslutat att satsningen för att stärka språkutveckling i svenska, särskilt för barn med annat modersmål än svenska, ska förstärkas fr.o.m. 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 16, bet. 2020/21:UbU1, rskr. 2020/21:141).

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar regeringens skrivelse och instämmer med regeringen i bedömningen att läsfrämjande insatser i och utanför skolan i högre

utsträckning bör samverka för att ge barn och unga likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser. Utskottet är vidare positivt till att ett läsråd ska inrättas med uppgift att samordna aktörer och insatser för barns och ungas läsning. När det gäller små barns språkutveckling bedömer regeringen att satsningarna på att stimulera barns språkutveckling i förskolan bör fortsätta. Utskottet kan konstatera att det har genomförts flertalet insatser för att stärka språkets roll i förskolan, bl.a. i den reviderade läroplanen för förskolan (Lpfö 18) och det statsbidrag för bättre språkutveckling i förskolan som infördes 2019. Därutöver bereds för närvarande betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling (SOU 2020:67) inom Regeringskansliet.

Regeringen bedömer att språk, läs- och skrivutvecklingen bör fortsätta att stärkas i skolan, bl.a. genom en förlängning och utvidgning av Läslyftet till fler yrkesgrupper. Utskottet instämmer i denna bedömning och vill även hänvisa till att regeringen vidtagit ett flertal kompetensutvecklingsinsatser och insatser för att främja läsning bland barn och unga. Här kan särskilt nämnas att den nationella satsningen Bokstart byggts ut och att Skolverket fått i uppdrag att genomföra insatser för att främja ett ökat läsande, inklusive att stärka läslovet.

När det gäller frågan om att utöka den fria läsningen vill utskottet dels framhålla de ovan beskrivna satsningarna för ökat läsande hos barn och unga, dels påminna om det betänkande från Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel (SOU 2021:3) som för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Utredningen har bl.a. framfört att skolbibliotekarier har en central plats för det fria läsandet, och att elevers motivation för läsning kan öka genom samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier.

Vidare delar utskottet regeringens uppfattning att barn och unga bör ha möjlighet att parallellt med det svenska språket även utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk. Utskottet har även tidigare framfört att rätten till modersmålsundervisning är av stor vikt såväl för barns och elevers språkutveckling som för övrig kunskapsinläring och identitetsskapande (se bl.a. 2018/19:UbU8).

När det sedan gäller förslag om införandet av en klassikerlista vill utskottet påminna om att det av kursplanen i svenska i grundskolan framgår att eleverna ska möta och få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Motsvarande ska undervisningen i ämnet svenska i gymnasieskolan bl.a. omfatta centrala skönlitterära verk författade av såväl kvinnor som män och tongivande författare från olika epoker, från olika kulturer och från olika delar av världen. Mot denna bakgrund anser utskottet att de nu gällande kurs- och ämnesplanerna väl tillgodoser att eleverna får möta en bredd av skönlitteratur, texter, filmer och musik.

Med hänvisning till pågående arbete och vidtagna åtgärder anser utskottet att kulturutskottet bör avstyrka motionerna.

Stockholm den 18 maj 2021

På utbildningsutskottets vägnar

Gunilla Svantorp

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (L), Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M), Patrick Reslow (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Christensson (C), Daniel Riazat (V), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvis (SD), Linus Sköld (S), Christian Carlsson (KD), Tomas Kronståhl (S), Michael Rubbestad (SD), Maria Nilsson (L), Roza Güclü Hedin (S) och Mats Berglund (MP).

Avvikande meningar

1. Barns och ungas läsning (SD)

Patrick Reslow (SD), Robert Stenkvist (SD) och Michael Rubbestad (SD) anför:

Läsfrämjande insatser är av godo och av stor vikt, och vi delar regeringens vision om god läsförståelse bland hela befolkningen.

I vårt förslag om kulturkanon ingår framtagandet av en klassikerlista för litteratur. Genom en klassikerlista blir det lättare att ta del av den svenska litteraturskatten och några av vårt lands främsta verk. En bred läsning av klassiker i skolan leder också till sammanhållning genom gemensamma läsoplevelser, samtidigt som man utvecklar sitt språk och sin förståelse för samhällets och vår kulturs utveckling. En klassikerlista visar även att vi värdesätter vårt språk, och unga som får läsa klassiker får goda förutsättningar att utveckla sina egna färdigheter i svenska. Väl utvecklade språkfärdigheter föder också läsglädje och tillför ytterligare en faktor för att uppskatta litteratur, genom att kunna uppskatta ett rikt och vackert språk.

När det gäller modersmålsundervisning delar vi inte regeringens inställning. Således delar vi inte heller regeringens uppfattning rörande modersmålspolitikens del inom läspolitiken. På goda grunder ifrågasätter vi att modersmålsundervisning underlättar tillgodogörandet av svenska. Om modersmålsundervisning vore nyckeln till inläring skulle det tillämpas i flera länder. I Danmark har man slutat med modersmålsundervisning eftersom studier visar att modersmålsundervisning inte gynnar inläring av danska och inte heller inläring av andra ämnen. Det finns ingen anledning att tro att situationen i Sverige skulle vara väsensskild mot i Danmark. Sverige har som land ett särskilt ansvar för litteratur på svenska, de nationella minoritetsspråken och för personer med funktionsnedsättning. Vi anser t.ex. inte att grupper med annat modersmål än de tidigare nämnda grupperna ska vara en prioritet för biblioteksväsendet.

Därmed anser vi att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3987 (SD) yrkandena 2 och 6.

2. Barns och ungas läsning (KD)

Christian Carlsson (KD) anför:

Jag anser att det är angeläget att främja barn och ungas läsning och välkomnar därför skrivelse 2020/21:95 som beskriver regeringens förslag inom området. I den följdmotion som lämnats med anledning av skrivelsen beskrivs hur mitt parti ser dels på regeringens förslag, dels på behovet av läsfrämjande insatser i och utanför skolan.

Inledningsvis instämmer jag i regeringens bedömning av behovet av läsfrämjande insatser och ser positivt på regeringens förslag om att ett läsråd ska inrättas. När det gäller läsning i förskolan anser jag att det är ett steg i rätt riktning att öka samverkan mellan folkbiblioteken, barnhälsovården och förskolan i syfte att stärka små barns språkutveckling. Läsfrämjande insatser för barn i förskolan är av stor vikt och det bör därför göras fortsatta satsningar på förskolan. Här kan exempelvis nämnas de goda effekterna av högläsning för barns språkutveckling, föreställningsförmåga, talspråk och ordförråd, och förmåga att förstå sin omvärld. Därför finns högläsning också med i läroplanen för förskolan och är viktigt att fortsätta att prioritera som en del i förskolans verksamhet.

Jag instämmer vidare i det som nämns i skrivelsen om skolans viktiga roll för att stärka elevers språk-, läs-, och skrivutveckling. Jag är därför positiv till att Läslyftet fortsätter som en del av de nationella skolutvecklingsprogrammen. Det bör även införas en fortbildning i svenska som andraspråk för svensklärare och tillgången på specialpedagoger och speciallärare behöver utökas genom kompetensutveckling.

För de barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar läsning, inte minst om barnet inte har svenska som modersmål. Jag anser därför att den fria läsningen bör få ett ökat utrymme under skoltid.

En bred satsning på läsning och kunskapsinhämtning görs genom att betona skolans bildningsuppdrag och att rikta insatser för ökad läsförståelse och läsinläring där de kommer alla barn till del. Jag vill i detta sammanhang även lyfta fram att skolbiblioteken har stor betydelse för elevers bildning och lästräning. Det är också av stor vikt att regeringen i skrivelsen nämner fritidshem och skollov, där stimulans av barns och ungas läsförmåga och intresse kan ske.

Det är viktigt att eleverna kommer i kontakt med litteraturhistoriens stora verk. En bärande tanke i folkbildningstraditionen är att även de barn som inte har välutbildade föräldrar genom att själva erövra kunskap kan forma ett bättre liv. Om denna tanke överges nyttjar vi inte skolan som en institution för ökad integration och jämlikhet. Jag anser därför att det bör införas en klassikerlista – en lista med litterära verk, filmer och musik – som alla elever bör ta del av under sin skolgång. Det bör finnas en särskild lista för grundskolan och en för gymnasieskolan.

Mot denna bakgrund anser jag att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2020/21:3985 (KD) yrkandena 1–4.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande (M)

Kristina Axén Olin (M), Lars Püss (M) och Marie-Louise Hänel Sandström (M) anför:

Vi ser med oro på den bristande läsförmågan bland barn och unga och att allt färre ägnar sig åt nöjesläsning. Enligt Pisa- och Pirls-undersökningarna är barn och unga i Sverige också mer negativa till läsning än i andra länder. Vi välkomnar därför förslagen om att öka läsningen i skolan. Vi instämmer även i att både fritidshem och bibliotek har en stor potential för att öka läsförmågan hos barn och unga. Svenska språket är grunden för en lyckad skolgång. Det är därför viktigt att generellt i skolan stärka det svenska språket, läskunskap och kunskap om hur man söker fakta.

Vi ser även med oro på att fler än var fjärde elev i årskurs 6 inte har godkänt betyg i något eller några ämnen. Vår inställning är att antalet lektioner därför bör utökas med en timme per dag redan från årskurs 1, bl.a. för att utöka antalet lektioner i svenska.